

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Akserapport – Akse 2 -
Skovordningerne

NaturErhvervstyrelsen
19. december 2016

EPINION

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Slutevaluering af det danske landdistriktsprogram 2007-2013

Rapport for Akse 2 - Skovordningerne

Epinion A/S, Orbicon A/S og Center for Landdistriktsforskning

Projektleder : Heidi Skov Andersen

Evaluators : Karina Seeberg Kitnæs

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	EVALUERING AF SKOVORDNINGERNE	2
1.1	INDLEDNING	2
1.2	METODE OG DATAGRUNDLAG	4
1.3	FAKTA OM PRIVAT OG OFFENTLIG SKOVREJSNING	7
1.3.1	Økonomiske nøgletal	9
1.3.2	Kendetegn ved ordningernes projektmagere	11
1.3.3	Kendetegn ved projekterne	14
1.4	FAKTA OM GRØN DRIFTSPLAN OG FORYNGELSE	16
1.4.1	Økonomiske nøgletal	18
1.4.2	Kendetegn ved ordningernes projektmagere	19
1.4.3	Kendetegn ved projekterne	22
1.5	FAKTA OM SÆRLIG DRIFT m.fl.	25
1.5.1	Økonomiske nøgletal	27
1.5.2	Kendetegn ved ordningens projektmagere	28
1.5.3	Kendetegn ved projekterne	30
1.6	EVALUERING	32
1.6.1	Relevans & nytte	32
1.6.2	Målopfyldelse	36
1.6.3	Effekter	46
1.6.4	Effektivitet	56
1.6.5	Projektrejser	64
1.7	KONKLUSIONER FOR SKOVORDNINGERNE	69
BILAG A: Spørgeguide interview sagsbehandlere m.fl.		Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

1. EVALUERING AF SKOVORDNINGERNE

1.1 INDLEDNING

Denne rapport omhandler slutevalueringen af skovordningerne under akse 2 i Det danske Landdistriktsprogram 2007-2013. Skovordningerne sigter mod at øge det danske skovareal og at fremme bæredygtig skovdrift. Dette er i perioden gennemført under forskellige tilskudsordninger for skov:

1. Privat Skovrejsning (kode 221) og Offentlig Skovrejsning (kode 221)
2. Bæredygtig skovdrift: Grøn Driftsplan, Foryngelse (og friluftsliv) (kode 227).
3. Bæredygtig skovdrift: Særlig Drift (kode 225) til sikring af biodiversitet, i.e. Særlig Drift, Sikring af levesteder for HD Art 12 arter, Sikring af skovnaturtyper og –arter i Natura 2000 områder.

Det danske landdistriktsprogram 2007-2013 beskriver rationalerne bag skovordningerne:

Rationale under kode 221 for privat skovrejsning: Skov har en række miljøbeskyttende funktioner. Skove er skånsomme over for grundvandet og vandkvaliteten i søer og vandløb. Det skyldes, at brugen af pesticider og gødning samt jordbearbejdningens intensitet er lav i skovbruget. Endvidere modvirker skovene klimaforandringer gennem optag af CO₂ og bidrager allerede i dag ved produktion af vedvarende energi i form af træ som en bæredygtig energikilde. Den målsatte skovrejsning forventes at erstatte 200.000 tons olie. Skovrejsning på landbrugsjord vil kunne reducere tab af N og P til vandmiljøet og bidrage til akkumulering af CO₂. For skovrejsning indeholder Danmarks Nationale Skovprogram fra 2002 en målsætning om, at skovarealet skal fordobles over en periode på 80-100 år. Der er i Vandmiljøplan III forudsat en skovrejsning på 22.800 ha i perioden 2005-2015, svarende til 2.100 ha ny skov om året (LDP s. 175).

Rationale under kode 225 og 227 for bæredygtig skovdrift: Formålet med at støtte bæredygtig skovdrift er at bidrage til forvaltningen af en mere stabil og økologisk beriget skov samt at bevare sjældne og værdifulde skovbevoksninger og biologiske skovsystemer med høj biologisk værdi. Gennem tilskud til bæredygtig drift understøttes elementer i skovdriften, der ikke umiddelbart er økonomisk fordelagtige for skovejeren, og som går ud over de obligatoriske krav i skovloven. Dette sker især med henblik på at beskytte eller øge skovenes naturværdier (LDP s. 182). Regeringen har som højt prioriteret målsætning at modvirke tabet af biodiversitet i det danske landskab. Dette er målsætningen for regeringens handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse i Danmark 2004-2009, som prioriterer en bevarende indsats for bestående naturområder (LDP s. 192).

I det danske landdistriktsprogram 2007-2013 er følgende målsætninger givet for skovordningerne:

Målsætningen for Privat Skovrejsning (kode 221) var ved programperiodens start at rejse 5.100 ha skov hos 700 støttemodtagere. Dette mål er i 2010 revideret til 8.100 ha hos 1.300 støttemodtagere

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

og igen i 2012 til 11.600 ha hos 1.900 støttemodtagere, hvilket fremgår af NAER statusrapporterne for programperioden.

Tilskud til Offentlig Skovrejsning blev først godkendt i 2012 og udbudt i 2013 og er derfor ikke målsat i det danske Landdistriktsprogram 2007-2013.

Tilskud til Grøn Driftsplan og Foryngelse (bæredygtig skovdrift) falder under Ikke-produktionsfremmende investeringer, skovdrift (kode 227). Målsætningen er at understøtte bæredygtig skovdrift gennem tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse af nåletræsarealer hos 3.700 støttemodtagere svarende til 15.300 ha. Dette mål er i 2012 revideret til 1.500 støttemodtagere og 12.500 ha. Tilskud til Friluftsliv er ikke evalueret som en del af slutevalueringen efter aftale med Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (herefter SVANA). Der henvises til midtvejsevalueringen.

Tilskud til Særlig Drift falder under Betalinger for miljøvenligt skovbrug (kode 225). Målsætningen er at understøtte særlig drift af 3.800 ha skov hos 5.300 støttemodtagere med henblik på at beskytte eller øge skovenes naturværdier. Dette mål er i 2012 revideret til 2.500 ha hos 1.000 støttemodtagere.

Skovordningerne administreres af SVANA (før 1. juli 2016 administreret af Naturstyrelsen), hvor de involverede aktører er sagsbehandlere hos den centrale styrelse og de lokale enheder.

Evalueringen er gennemført efter samme principper for alle skovordningerne. Metode og datagrundlag beskrives samlet i kapitel 1.2. Herefter gennemgår rapporten først indsatserne under Privat Skovrejsning og Offentlig Skovrejsning i kapitel 1.3, Grøn Driftsplan og Foryngelse i kapitel 1.4 og Særlig Drift i kapitel 1.5, inkl. sikring af levesteder for hasselmus og flagermus og senere Natura 2000 skovnaturtyper og -arter. For hver del indgår en beskrivelse af ordningernes formål, interventionslogik, nøgletal og kendetegn.

Kapitel 1.6 udgør evalueringen af tilskudsordningerne mht. relevans, nytte, effekter, målopfyldelse og effektivitet, og afsluttes med en skitsering af en typisk projektrejse for hhv. Privat Skovrejsning og Særlig Drift med belysning af faserne overvejelse, ansøgning, implementering og levedygtighed, som en ansøger gennemgår. Rapportens sidste kapitel 1.7 udgør evalueringens hovedkonklusioner for skovordningerne samlet.

1.2 METODE OG DATAGRUNDLAG

Skovordningerne under akse 2, som behandles i denne rapport, udgør følgende:

1. Privat Skovrejsning (kode 221) og Offentlig Skovrejsning (via kode 221)
2. Bæredygtig skovdrift, Grøn Driftsplan og Foryngelse (kode 227).
3. Bæredygtig skovdrift; Særlig Drift (kode 225), i.e. skiftende tilskudsordninger: Særlig Drift, Sikring af levesteder for HD art. 12 arter, skovnaturtyper og arter i Natura 2000-områder.

Udgangspunktet for evalueringen af skovordningerne er en række evalueringsspørgsmål defineret af henholdsvis fælles og programspecifikke spørgsmål. Evalueringsspørgsmålene præciserer hvilke potentielle effekter, der belyses under evalueringen, hvilke bedømmelseskriterier, det er hensigten at anvende og hvilke indikatorer det er hensigten at inddrage, for at bedømme opfyldelsen af ordningernes målsætninger.

Evalueringsspørgsmålene er gennemgået ved en workshop den 28. april 2016 med de centrale sagsbehandlere hos SVANA, hvor også mål og metoder for evalueringen blev præsenteret. De enkelte evalueringsspørgsmål er søgt besvaret gennem flere datakilder, så der etableres en forholdsvis solid basis for udarbejdelse af konklusioner. Evalueringsspørgsmålene med tilhørende kriterier og indikatorer er vedlagt den tværgående rapport (bilag 2).

Med basis i evalueringsspørgsmålene er evalueringen af skovordningerne gennemført på baggrund af såvel primære som sekundære data indsamlet ved følgende metoder:

- Sags- og dokumentgennemgang af tilgængelige data fra SVANA
- Kvalitative interviews af sagsbehandlere centralt og regionalt hos SVANA
- Kvalitativt interview af et medlem af Landdistriktsudvalget.
- Kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt alle støttemodtagere.

Sags- og dokumentgennemgangen af tilgængeligt data fra SVANA har bestået af administrative instrukser, vejledninger, ansøgningskema, samt dataudtræk fra TILSKOV over tilsagn og støttemodtagere i det omfang data er gjort tilgængelig for evaluator. Der er også anvendt information fra NaturErhvervsstyrelsens Statusrapporter 2008-2014 om gennemførelsen af det danske landdistriktsprogram 2007-2013.

Der er indsamlet kvalitativ information gennem interview af sagsbehandlere hos SVANA centralt og regionalt, samt af et medlem af Landdistriktsudvalget. Disse interviews er gennemført ved brug af en semi-struktureret spørgeguide. Spørgguiden fremgår af bilag A.

Den kvantitative del af evalueringen er gennemført som en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt støttemodtagerne. Dataudtræk fra TILSKOV indeholdt ikke den nødvendige kontaktinformation på støttemodtagerne. Derfor forestod SVANA udsendelsen af link til spørgeskemaet via virk.dk. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen har været at afdække støttemodtagernes oplevelser og

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

opfattelser af de nævnte tilskudsordninger. Respondenterne er blevet præsenteret for en række spørgsmål, hvortil de kunne respondere i hvor høj grad de var enige.

Udgangspunktet for spørgeskemaundersøgelsen er dataudtræk fra TILSKOV over støttemodtagerne, som fordeler sig som nedenstående i programperioden 2007-2013.

Tablet 2.1.1 Oversigt over tilsagn, annulleringer og realiserede tilsagn for skovordningerne.

Tilskudsordning	Antal tilsagn	Antal annulleringer	Antal realiserede tilsagn
Privat Skovrejsning	1.336	286	1.050
Offentlig Skovrejsning	37	12	25
Grøn Driftsplan	991	142	849
Foryngelse	1.062	328	734
Særlig Drift	242	21	221
Total	3.668	789	2.879

Der er ikke fratrukket dubletter. Den samme støttemodtager kan have fået flere tilsagn indenfor den enkelte tilskudsordning.

I spørgeskemaundersøgelsen er spørgeskemaet sendt til 1.942 støttemodtagere. Antallet er fremkommet med udgangspunkt i de modtagne lister fra SVANA med i alt 2.879 støttemodtagere fratrukket de annullerede tilsagn. Annulleringer (uudnyttede tilsagn) er behandlet i separat kapitel om Gennemførelsesprocenter i den tværgående rapport for Akse 1, 2 og 3. I alt er der modtaget besvarelser fra 169 støttemodtagere, som har modtaget tilsagn til 180 projekter.

Tablet 2.1.2 Input og output fra gennemførte spørgeskemaundersøgelse ved Slutevalueringen 2007-2013

Tilskudsordning	Antal tilsagn	Antal udsendte skemaer (dubletter fratrukket)	Antal besvarede skemaer	Svarprocent
Privat Skovrejsning	1.050	986	107	10,9%
Offentlig Skovrejsning	25	11	4	36,4%
Grøn Driftsplan	849	642	46	7,2%
Foryngelse	734	265	17	6,4%
Særlig Drift	221	38	6	15,8%
I alt	2.885	1.942	180	9,3%

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

I metodebilaget til den tværgående evaluering (bilag 1) findes en læsevejledning for hvordan den statistiske usikkerhed skal forstås.

Den gennemførte spørgeskemaundersøgelse har været forsinket af, at SVANAs datamateriale ikke indeholdt kontaktinformationer på støttemodtagerne, og den deraf følgende beslutning om, at SVANA stod for udsendelsen af spørgeskemaet via virk.dk.

For at styrke pålideligheden af nærværende evaluering er data inddraget fra midtvejsevalueringen gennemført af evaluator i 2010 for perioden 2007-2009. Som en del af midtvejsevalueringen blev kvantitativ information indsamlet via telefoninterview af 400 støttemodtagere. Nedenstående tabel viser inputs og outputs fra midtvejsevalueringen.

Tabel 2.1.3 Input og output fra spørgeskemaundersøgelsen i 2010 ved Midtvejsevalueringen 2007-2009

<i>Tilskudsordning</i>	<i>Antal tilsagn</i>	<i>Antal unikke modtagere</i>	<i>Antal kontaktede = respondenter</i>
<i>Privat Skovrejsning</i>	532	416	140
<i>Grøn Driftsplan</i>	787	477	140
<i>Foryngelse</i>	956	257	80
<i>Særlig Drift</i>	111	83	30
<i>I alt</i>	2386	1233	390

Hvor det er vurderet relevant, er også resultaterne fra den gennemførte evaluering i 2013 af Privat Skovrejsning inddraget. Desuden er der skelnet til data i NAER's statusrapporter 2008-2014 for gennemførelsen af Landdistriktsprogrammet 2007-2013, herunder information om revision af de operationelle mål og målsatte effekter for de enkelte tilskudsordninger. Hvis data fra midtvejsevalueringen eller NAER's statusrapporter er brugt i nærværende rapport, er dette angivet.

1.3 FAKTA OM PRIVAT OG OFFENTLIG SKOVREJSNING

FORMÅL	<p>For skovrejsning indeholdt Danmarks nationale skovprogram fra 2002 en målsætning om, at skovarealet skulle fordobles over en periode på 80-100 år. Målsætningen i LDP 2007-2013 for den private skovrejsning (kode 221) er at etablere 5.100 ha skov.</p> <p>Privat Skovrejsning Formålet er at fremme privat skovrejsning og medvirke til at øge skovarealet, så skovlandskaber dækker 20-25% af landets areal i løbet af en trægeneration (80-100 år). Ordningen ses som et instrument til at nå den nationale målsætning og som et virkemiddel i VMPIII, hvor den ønskede effekt var en ændring i bruttonæringsbalance.</p> <p>Offentlig Skovrejsning Formålet er at fremme den offentlige skovrejsning og medvirke til at øge skovarealet.</p>
INTERVENTIONSLOGIK	<p>Afsatte midler til skovrejsning (input) → Antal støttemodtagere og antal støttede hektar (output) → Stigning i områder med succesfuld forvaltning (resultater) → Ændring i areal med høj naturværdi, ændring i bruttonæringsstofbalance, stigning i produktion af vedvarende energi (effekter) → Forøget skovareal i Danmark (virkning).</p>
INDSATSOMRÅDER	<p>Privat Skovrejsning Tilskud til at anlægge og pleje ny skov på landbrugsjord som arealtilskud pr. hektar. Tillæg for hjemmehørende træarter, hegn, anlæg og pleje uden brug af pesticider, skånsom jordbehandling, lokalitetskortlægning og udarbejdelse af kort og arealfastsættelse. Tilskud udbetales i to rater. 1. Rate udbetales, når der er plantet, 2. rate udbetales, når træerne har en bestemt højde.</p> <p>Prioritering: Der gives et højere tilskud pr. hektar til at plante skov i skovrejsningsområder fremfor i neutrale områder. Der gives højere prioritet til skovrejsningsprojekter, som både ligger i et skovrejsningsområde og enten et nitratfølsomt indvindingsopland eller et område med indsatsplan for drikkevand. Hertil kommer pointtildeling for brug af hjemmehørende træarter, beskyttelse af fortidsminder ved skånsom jordbehandling, beskyttelse af grundvand ved anlæg og pleje uden kemiske hjælpemidler, skovstørrelse og tilknytning til eksisterende skove.</p> <p>Offentlig Skovrejsning Arealtilskud med 55% medfinansiering af dokumenterede tilskudsberettigede udgifter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selve anlægget: Plantning eller såning af ny skov på offentlig landbrugsjord, forberedende jordbehandling og køb af planter. • Udarbejdelse af kort (bl.a. præcis arealfastsættelse). • Jordbundskortlægning (lokalitetskortlægning). • Etablering af hegn mod vildtet. <p>Prioritering: Ansøgninger blev modtaget løbende frem til 1. december 2013 indtil ordningens bevilling på finansloven var opbrugt, så prioriteringen skete efter "først-til-mølle" princippet. Hvis ansøgninger var til behandling samtidig, blev ansøgninger prioriteret efter arealstørrelse. Jo større areal der skovrejses, jo højere prioritet.</p>

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

PERIODE	<p>Tilskud til privat skovrejsning var i kraft i hele programperioden 1. januar 2007 til 31. december 2013. Der blev dog ikke givet tilsagn i 2007, fordi landdistriktsprogrammet ikke var på plads. Der blev først godkendt tilsagn fra foråret 2008.</p> <p>Tilskud til offentlig skovrejsning trådte i kraft den 8. november 2012 og blev i programperioden kun udbudt i 2013.</p>
JUSTINGER SIDEN MIDTVEJSEVALUERING	<p>Det samlede mål for antal støttemodtagere er løbende blevet opjusteret i programperioden fra 700 til 1.300 i 2010 og igen til 1.900 i 2012.</p> <p>Det samlede mål for antal ha med skovrejsning er løbende blevet opjusteret i programperioden fra 5.100 ha til 8.100 ha i 2010 og igen til 11.600 ha i 2012. Resultatindikatorerne angivet i NAER's statusrapporter for kode 221 mht. høj naturværdi ændrer sig ligeledes fra 5.100 ha til 8.100 ha i 2010 og til 11.600 ha i 2012.</p> <p>Justeringer i tilskudsmuligheder for privat skovrejsning i programperioden:</p> <ul style="list-style-type: none">• 2009: "Pleje af skoven de første 5 år efter etablering" ændres til "Særlig pleje i skoven de første 3 år efter etablering".• 2009: Skovrejsning udenfor skovrejsningsområder (i neutralområder) godkendes.• 2012: De særlige elementer fra Østerildordningen indarbejdes i den almindelige tilskudsordning for tilskud til privat skovrejsning, herunder højere tilskud/ha, kombinationstillæg til særlige projekter mv.
REGELSÆT	<p>Bekendtgørelse nr. 1316 af 20. november 2006 om tilskud til privat skovrejsning. Bekendtgørelse nr. 423 af 8. maj 2012 om tilskud til privat skovrejsning. Vejledninger om tilskud til privat skovrejsning versioner: maj 2007, april 2008, april 2009, april 2010 og april 2012.</p> <p>Bekendtgørelse nr. 1027, 2. november 2012 om offentlig skovrejsning. Vejledning om tilskud til Offentlig skovrejsning 2012 og 2013.</p> <p>Lov om skove nr. 453 af 9. juni 2004 med senere ændringer, lovbekendtgørelse nr. 945 af 24. september 2009 og Danmarks landdistriktsprogram 2007-2013.</p>

1.3.1 Økonomiske nøgletal

De operationelle mål for Privat Skovrejsning i det danske landdistriktsprogram for 2007-2013 fremgår af nedenstående tabel. Hvor der har været senere revision af mål ifølge NAER's statusrapporter 2008-2014, er disse angivet i parentes.

Tabel 1.3.1 Operationelle mål for Skovrejsning (kode 221), LDP 2007-2013

Type	Indikatorer	Mål 2007-2013
Input	Afsatte midler – samlede omkostninger	34,7 mio. EUR ~260,25 mio. kr
	Afsatte midler – offentligt forbrug	20,8 mio. EUR ~156 mio. kr
Output	Antal støttemodtagere	700 tilsagn (2010: opjusteret til 1.300, 2012: opjusteret til 1.900).
	Antal hektar land omdannet til skov	5.100 ha (2010: opjusteret til 8.100 ha, 2012: opjusteret til 11.600 ha).
Resultat	Områder under succesfuld forvaltning	5.100 ha (2010: opjusteret til 8.100 ha, 2012: opjusteret til 11.600 ha).
Effekt	Ændring i arealer med høj naturværdi	Vedligeholde areal (78.000 ha i 2000). Areal med høj naturværdi stiger med 5.100 ha (2010: ændret til 8.100 ha, 2012: ændret til 11.600 ha).
	Ændringer i bruttonæringsstofbalance	VMPIII: N-overskud på 128 kg/ha (2004) bør reduceres til 122 kg/ha i 2013. Ordningen bør bidrage med 200 tons N svarende til ca. 1 kg N/ha for hele landbrugsarealet. (Efter dec. 2009: N-overskud på 116 kg/ha (2006/07), mål om reduktion af nitrogenudvaskning til vandmiljøet på 3.600 tons N)
	Stigning i produktionen af vedvarende energi	Produktion fra land-/skovbrug i 2003 svarede til 1.125 Ktons olie. Ordningen bør bidrage med en stigning på 1 %.

Kilder: LDP 2007-2013 og NAER's statusrapporter 2008-2014 om gennemførelsen af LDP 2007-2013. () angiver de reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

Det danske landdistriktsprogram for 2007-2013 angiver ikke operationelle mål for Offentlig Skovrejsning, idet ordningen først er godkendt af EU den 20. juli 2012. Men det er evaluators antagelse, at realiserede tilsagn versus de operationelle mål bør ses som den samlede indsats for både den Private og den Offentlige Skovrejsning, hvortil der er givet tilsagn i perioden.

I tabellerne nedenfor opsummeres det finansielle afløb på Privat Skovrejsning i programperioden 2007-2013 og Offentlig Skovrejsning i løbet af 2013. Tabellerne viser samlede tilsagn, udbetalinger, antal realiserede tilsagn og antal hektar, hvortil der er godkendt tilsagn.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Tabel 1.3.2 Nøgletal for Skovrejsning i perioden 1.1.2007 til 31.12.2013.

Tilskudsordning	Samlede offentlige tilsagn, mill.kroner	Heraf udbetalinger, mill. Kroner	Restbevilling	Antal realiserede tilsagn	Antal ha, hvortil der er givet tilsagn
Privat Skovrejsning	194,59*	101,91	92,69*	1.050	6.518,7
Offentlig Skovrejsning	15,2*	0,76	14,44*	25	570,33
I alt	209,79*	102,67	107,13*	1.075	7.089,73

* De samlede omkostninger, ikke kun det offentlige forbrug.

I perioden 2007-2013 er der således realiseret 1.050 tilsagn til 6.518,7 ha privat skovrejsning. Annulleringer er fratrukket og ikke indeholdt i tabel 1.3.2 og 1.3.3. I 2013 er der givet 31 tilsagn til 605,07 ha Offentlig Skovrejsning, hvor 6 tilsagn til 34,74 ha senere blev opgivet. Dette giver 25 realiserede tilsagn til 570,33 ha. Annulleringer er fratrukket og ikke indeholdt i tabel 1.3.2 og 1.3.3. Målopfyldelsen er beregnet som realiseret versus mål værdier og fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 1.3.3 Operationel målopfyldelse (økonomisk og teknisk)

Tilskudsordning	Mål 2007-2013			Realiseret I alt 2007-2013			Målopfyldelse 2007-2013, %		
	Tilsagn	Antal ha	Mio. kr.	Tilsagn	Antal ha	Mio. Kr.	% af tilsagn	% af antal ha	% af kroner
Privat Skovrejsning og Offentlig Skovrejsning	700 (1.300) (1.900)	5.100 (8.100) (11.600)	260,25*	1.075	7.089,03	209,79*	153,57 (82,69) (56,58)	139,00 (87,52) (61,11)	80,61

* De samlede omkostninger, ikke kun det offentlige forbrug. () angiver reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

I tabellen nedenfor fremgår målsatte effekter for Skovrejsning for 2007-2013, samt de beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden. De realiserede effekter knytter sig til antal tilsagn og antal hektarer, hvortil der er realiseret tilsagn. Effektopfyldelsen er beregnet som realiserede effekter versus målsatte effekter og fremgår af tabellen.

Tabel 1.3.4 Målsatte, beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden 2007-2013

Effekttype	Mål i LDP 2007-2013	Ex ante beregnet 2007-2013	Realiseret 2007-2013	Effektopfyldelse
Ændring i arealer med høj naturværdi	5.100 ha (2010: rev. 8.100 ha) (2012: rev. 11.600 ha)	4.700 ha løvskov og øget bidrag til særligt værdifulde naturarealer	6.518,7 ha privat skov 570,33 ha offentlig skov	139% (88%) (61%)
Stigning i produktionen af vedvarende energi	Bidrage med en stigning i produktion på 1 % af 1.125 Ktons olie	Øget bidrag til energiproduktion	-	-

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Effekttype	Mål i LDP 2007-2013	Ex ante beregnet 2007-2013	Realiseret 2007-2013	Effektopfyldelse
Ændringer i bruttonæringsstofbalance	Bidrag med 200 tons N svarende til ca. 1 kg N/ha for hele landbrugsarealet	-	Beregnet bidrag: N-reduktionseffekt på ca. 266 tons N/år.	

() angiver de reviderede mål for effekt i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

Ovenstående nøgletal er anvendt i nærværende evaluering i flere afsnit, men behandles særligt under afsnit 1.6.2 Målopfyldeelse og afsnit 1.6.3 Effekter.

1.3.2 Kendetegn ved ordningernes projektmagere

Privat Skovrejsning

For at få tilsagn skal man være privat ejer af landbrugsjord. Den private ejer kan være en person, et selskab, en fond, en forening eller lignende. Offentlige myndigheder, menighedsråd, præsteembeder, koncessionerede selskaber, samt selskaber, der modtager driftstilskud fra det offentlige, kan ikke modtage støtte via denne ordning.

Målgruppen er landmænd og andre jordejere, som har et ønske om at konvertere landbrugsjord til skov, f.eks. fordi ejeren ønsker mere natur på ejendommen af hensyn til jagtmuligheder og herlighedsværdi. De adspurgte sagsbehandlere beretter, at det ofte er den ældre generation af landmænd, som overvejer at omlægge og øge herlighedsværdien af ejendommen. Jagtmulighederne betyder også meget for støttemodtagerne når de vælger at plante skov.

Det har i programperioden ikke været nødvendigt at prioritere ansøgninger om tilsagn. Nedenstående tabel viser fordelingen af tilsagn til at rejse skov i hhv. skovrejsningsområder og neutralområder.

Tabel 1.3.5: Skovrejsningsområdets placering i forhold til prioritering

	Privat skovrejsning
Skovrejsningsområder	39,33%
Neutralområder	60,67%

Offentlig Skovrejsning

Tilsagn til Offentlig Skovrejsning kan gives til offentlige ejere af landbrugsjord. En offentlig ejer kan være ministerier, kommuner eller andre, f.eks. vandselskaber og menighedsråd.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Data fra SVANA viser at den offentlige ejer, som har fået tilsagn til etablering af skov, fordeler sig som vist i tabellen nedenfor.

Tabel 1.3.5: Den offentlige ejer

	Offentlig skovrejsning
Menighedsråd	1
Statsfængsel	1
Kommuner	8
SVANA lokale enheder	15

Det har i programperioden været nødvendigt at prioritere ansøgninger om tilsagn til Offentlig Skovrejsning.

Øvrige karakteristika

Data fra TILSKOV viser en geografisk fordeling af støttemodtagere til Privat Skovrejsning med 84,92% i Jylland, 10,97% på Sjælland, 3,72% på Fyn og ørerne og 0,38% på Bornholm.

Data fra SVANA viser en lidt anderledes geografisk fordeling af støttemodtagere til den Offentlige Skovrejsning med 56,00% i Jylland, 36,00% på Sjælland og 8,00% på Fyn og ørerne.

Tabel 1.3.6: Del af landet hvor ejeren bor

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Jylland	84,92%	56,00%
Sjælland	10,97%	36,00%
Fyn og ørerne	3,72%	8,00%
Bornholm	0,38%	-

Baseret på slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse giver nedenstående karakteristika et indblik i kendetegnene ved ordningernes projektmagere og deres ejendomme.

Nedenstående tabel viser, at for Private Skovrejsning er 88,76% af tilsagnene givet til ejendomme under 50 ha, mens for den Offentlige Skovrejsning er 50,00% af tilsagnene er til ejere med over 200 ha.

Tabel 1.3.7: Ejendommens samlede areal

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Under 50 ha	88,76%	25,00%
50 - 99 ha	4,49%	25,00%
100 - 199 ha	3,37%	-

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Over 200 ha	3,37%	50,00%
-------------	-------	--------

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen viste spørgeskemaundersøgelsen nogenlunde samme fordeling med 71% af ejendommene under 50 ha, 16% med 50-99 ha, 9% med 100-199 ha og 4% over 200 ha.

Nedenstående tabel fra slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse giver et indblik i, hvad de private ejendommers hovedproduktion var på ansøgningstidspunktet. 62,11% af ejendommene havde græs og afgrøder som hovedproduktion.

Tabel 1.3.8: Ejendommens hovedproduktion ved ansøgningstidspunktet

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Skovbrug	12,63%	-
Planteavl / Græs	62,11%	-
Jord lejet ud/forpagtet	8,42%	-
Fritid/natur/hobby	6,32%	-
Mælkekvæg / Kødkvæg	5,26%	-
Fåreavl	2,11%	-
Heste/hobby dyr	2,11%	-
Svineproduktion	1,05%	-
Kommune/forvaltning	-	100,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Adspurgt svarer støttemodtagerne på, hvor mange hektar skov ejendommen havde på ansøgningstidspunktet. For Privat Skov svarer 56,32% at de ingen skov havde, mens 29,89% havde 1-5 ha. De offentlige ejere havde naturligt nok en del mere skov end de private ejere.

Tabel 1.3.9: Hektar skov på ejendommen ved ansøgningstidspunktet

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
0	56,32%	-
1-5	29,89%	-
6-10	10,35%	-
21-50	2,30%	-
51-100	-	25,00%
101-250	1,15%	25,00%
251-500	-	25,00%
1001-5000	-	25,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Samme billede haves fra midtvejsevalueringen i 2010, hvor 63% af støttemodtagerne havde op til 10 ha skov på deres ejendomme og 26% havde 10-49 ha, mens kun 9% slet ingen skov havde.

At de private støttemodtagers ejendomme er relativt små, viser sig også i nedenstående tabel, hvor 98,88% af respondenterne ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse svarer at ejendommen ved ansøgningstidspunktet havde 1-2 ansatte.

Tabel 1.3.10: Antal beskæftigede på ejendommen ved ansøgningstidspunktet

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
1-2 personer	98,88%	25,00%
11-20 personer	1,12%	-
21-50 personer	-	25,00%
51-100 personer	-	25,00%
Over 100 personer	-	25,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

De centrale og lokale sagsbehandlere nævner for Privat Skovrejsning, at det oftest er ejerens konsulent, som udarbejder ansøgningen om støtte. Tabellen nedenfor fra spørgeskemaundersøgelsen viser det samme, da den private ejer adspurgt svarer, at det i 94,38% af tilfældene er konsulenten, der har udarbejdet ansøgningen.

For Offentlige Skovrejsning viser spørgeskemaundersøgelsen, at det for 75,00% er den offentlige ejer selv, som udarbejder ansøgningen.

Tabel 1.3.11: Hvem udarbejdede din ansøgning om tilsagn?

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Dig selv som ejer	5,62%	75,00%
Din konsulent	94,38%	25,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen fra 2010 er der lidt indsigt i støttemodtagernes faglige baggrund. For tilsagn til Privat Skovrejsning var kun 4% skovfaglig uddannet, mens 84% var uddannet indenfor andre erhverv og 12% var uddannet driftsleder eller havde det grønne bevis.

1.3.3 Kendetegn ved projekterne

For tilskudstyper, tilskudssatser og krav til projekterne henvises til tilskudsordningernes vejledninger.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne bedt om at svare på, hvad arealet blev anvendt til forud ved ansøgningstidspunktet. Som det fremgår af nedenstående tabel blev størstedelen af arealerne for både Privat og Offentlig Skovrejsning anvendt til enårige afgrøder.

Tabel 1.3.12: Hvad blev skovrejsningsarealet anvendt til forud for ansøgningstidspunktet?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Varigt græs	13% (14)	0% (0)
Enårig afgrøde	61% (65)	75% (3)
Flerårig afgrøde	17% (18)	0% (0)
Andet (brak, skov, stormfald, nåleskov, dådyr)	8% (9)	25% (1)
Total	100% (107)	100% (4)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Som det fremgår af nedenstående tabel viser spørgeskemaundersøgelsen, at 93% af tilsagnene til Privat Skovrejsning og 100% for Offentlig Skovrejsning er givet til plantning af løvskov og kun i meget begrænset omfang til plantning af nåleskov. Endvidere har en stor del af støttemodtagerne (77%) fået tillæg for at anlægge skov uden brug af pesticider og med skånsom jordbearbejdning. Hele 66% har fået tilsagn til hegning mod vildtskader, som bidrager til at sikre beplantningens succes i de første leveår.

Tabel 1.3.13: Hvilken type tilskud har du modtaget?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning
Plantning af løvskov/skovbryn	93% (99)	100% (4)
Plantning af nåleskov	14% (15)	-
Såning	4% (4)	0% (0)
Ekstensiv plantning (hjemmehørende arter)	10% (11)	-
Pesticidfri anlæg og pleje	72% (77)	-
Skånsom jordbearbejdning / forbedrende	37% (40)	50% (2)
Hegning	62% (66)	50% (2)
Lokalitetskortlægning	7% (7)	75% (3)
Kortudarbejdelse	44% (47)	25% (1)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

For yderligere gennemgang af realiserede tilsagn til Private Skovrejsning henvises til evalueringen af Privat Skovrejsning gennemført i 2013 for perioden 1998-2012 og midtvejs-evalueringen af skovordningerne gennemført af evaluator i 2010 for perioden 2007-2009.

1.4 FAKTA OM GRØN DRIFTSPLAN OG FORYNGELSE

FORMÅL	<p><i>Formålet med at støtte bæredygtig skovdrift er at bidrage til forvaltningen af en mere stabil og økologisk beriget skov samt at bevare sjældne og værdifulde skovbevoksninger og biologiske skovsystemer med høj biologisk værdi. Formålet er også at forbedre bæredygtig skovdrift ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven (Rationale under kode 227, LDP s. 192).</i></p> <p>Målsætningen for de ikke-produktionsfremmende investeringer, skovdrift (kode 227) er at støtte skovbrugere ved ikke-indbringende investeringer, hvor de er nødvendige for at opfylde forpligtelser om miljøvenligt skovbrug og andre miljømæssige målsætninger eller i skove for at forbedre helhedsværdien af de pågældende områder for offentligheden, herunder at modvirke tabet af biodiversitet i det danske landskab, at fremme bæredygtig skovdrift i områder med høj naturværdi.</p> <p>Formålet for tilskud til bæredygtig skovdrift er at understøtte målet i skovloven fra juni 2004 om at fremme bæredygtig drift af landets skove. Det nationale skovprogram fra 2002 indeholder retningslinjer for bæredygtig skovdrift baseret på naturnær skovdrift og tiltag til at fremme økologisk, social og økonomisk bæredygtighed.</p> <p>Målet anført i LDP 2007-2013 er at støtte 3.700 tilskudsmodtagere og at opnå succesfuld skovforvaltning på 205.000 ha i programperioden, samt at vedligeholde det eksisterende areal med høj naturværdi (78.000 ha i 2000).</p>
INTERVENTIONSLOGIK	<p>Afsatte midler til bæredygtig skovdrift (input) → Antal støttemodtagere og antal støttede hektar (output) → Stigning i områder med succesfuld skovforvaltning (resultater) → Ændring i areal med høj naturværdi (effekter) → en bæredygtig skovdrift i Danmark (virkning).</p>
INDSATSOMRÅDER	<p>Grøn Driftsplan</p> <p>Tilskud til udarbejdelse af en plan for bæredygtig skovdrift. Driftsplanen kan indeholde planer for omstilling til naturnær skovdrift, beskyttelse af skovens naturværdier samt hensyn til skovens fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv.</p> <p>Tilskud til at udarbejde en grøn driftsplan indeholdende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modul A (obligatorisk): målsætning, status og kort • Modul B (valgfri): plan for omstilling til naturnær skovdrift, med tilskud til en langsigtet plan, en foryngelsesplan og en lokalitetskortlægning. • Modul C (valgfri): plan for beskyttelse af naturværdier, med tilskud til en 10-15-årig plan for beskyttelse og fremme af skovens naturværdier med beskrivelse af plejetiltag. • Modul D (valgfri): plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv, med tilskud til 10-15-årig plan for hensyn til skovens fortidsminder i form af vegetationspleje, landskabelige værdier og friluftsliv. <p>Prioriteringen af ansøgninger: Fredskovspligtige arealer prioriteres højere end skovbevoksede arealer uden fredskovspligt, i.e. først tilskud til ansøgninger, som udelukkende omfatter fredskovspligtige skove, dernæst til skove med både</p>

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

	<p>fredskovpligtige arealer og arealer uden og sidst til skovbevoksede arealer uden fredskovspligt. En ansøgning prioriteres højere, jo flere tilvalgsmoduler (B, C og D).</p> <p>Foryngelse Tilskud til at forynge arealer med hjemmehørende træarter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plantning af ekstensiv kultur med hjemmehørende træarter/anlæg af skovbryn. • Såning af ekstensive kulturer med hjemmehørende træarter. • Anlæg af holme af frøtræer (hjemmehørende træarter). • Hegning af arealer med ekstensive kulturer, holme af frøtræer, samt arealer udlagt til naturlig tilgroning. <p>Tillæg ydes, hvis anlæg er en opfølgning på en grøn driftsplan, anlæg og pleje sker uden kemiske bekæmpelsesmidler, anlæg foretages under en skærm af den gamle bevoksning og opsætning af hegn til at afværge vildtskader.</p> <p>Prioritering af ansøgninger: Først hvis foryngelsen sker på fredskovpligtigt areal og herefter hvis foryngelse er en opfølgning på langsigtet plan for omstilling til naturnær skovdrift i en grøn driftsplan. Der sker også prioritering efter, om foryngelsen sker som pesticidfri drift og ved skærmstilling.</p>
PERIODE	<p>Der blev ikke givet tilsagn i 2007, fordi landdistriktsprogrammet ikke var på plads. Der blev først godkendt tilsagn fra foråret 2008.</p> <p>Tilskud til Grøn driftsplan og foryngelse var i kraft fra 2008 til og med 2009, men ophørte fra og med 2010 i forbindelse med Grøn Vækst.</p> <p>Ordringen blev genåbnet i 2013.</p>
JUSTINGER SIDEN MIDTVEJSEVALUERING	<p>Målet for antal støttemodtagere blev revideret fra 3.700 i 2007 til 1.500 i 2012.</p> <p>Målet for antal støttede ha blev revideret fra ingen direkte angivelse i 2007 til 15.300 ha i 2010 og igen til 12.200 ha i 2012.</p> <p>Resultatindikatorer i NAER's statusrapporter for kode 227 mht. høj naturværdi blev revideret fra 205.000 ha til 125.000 ha i 2012.</p> <p>Justeringer i tilskudsmuligheder i programperioden: 2013: Grøn driftsplan tilskudsmodulerne ændres til kun at omfatte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modul I (obligatorisk): Målsætning, status og kort • Modul II (valgfri): Plan for beskyttelse af naturværdier • Modul III (valgfri): Plan for omstilling til naturnær skovdrift.
REGELSÆT	<p>Bekendtgørelse nr. 457 af 7. maj 2006 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift Bekendtgørelse nr. 422 af 15. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift. Vejledninger om tilskud til grøn driftsplan 2006, 2008, 2009 og 2013 Vejledning om tilskud til foryngelse 2006, 2008, 2009 og 2013.</p> <p>Lov om skove nr. 453 af 9. juni 2004 med senere ændringer, Lovbekendtgørelse nr. 945 af 24/09/2009 og Danmarks landdistriktsprogram 2007-2013.</p>

1.4.1 Økonomiske nøgletal

De operationelle mål under kode 227 for Grøn Driftsplan og Foryngelse er i det danske landdistriktsprogram for 2007-2013 angivet som det fremgår af nedenstående tabel. Hvor der har været revision af målene i NAER's statusrapporter 2008-2014, er dette angivet i parentes.

Tabel 1.4.1 Operationelle mål for ikke-produktionsfremmende investeringer i skovdrift (kode 227), LDP 2007-2013

Type	Indikatorer	Mål 2007-2013
Input	Afsatte midler – samlede omkostninger	15,3 mio. EUR ~114,75 mio. kr
	Afsatte midler – offentligt forbrug	15,3 mio. EUR ~114,75 mio. kr
Output	Antal støttemodtagere	3.700 tilsagn (2012: ændret til 1.500)
Resultat	Områder under succesfuld skovforvaltning	205.000 ha (2012: ændret til 125.000 ha)
Effekt	Ændring i arealer med høj naturværdi	Vedligeholde areal (78.000 ha i 2000). Areal med høj naturværdi ikke angivet (2010: 15.300 ha, 2012: ændret til 12.200 ha).

Kilder: LDP 2007-2013 og NAER's statusrapporter 2008-2014 om gennemførelsen af LDP 2007-2013. () angiver de reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

I tabellerne nedenfor opsummeres det finansielle afløb på Grøn Driftsplan og Foryngelse i programperioden 2007-2013. Tabellerne viser samlede offentlige tilsagn, udbetalinger og antal realiserede tilsagn og antal hektar hvortil der er givet tilsagn.

Tabel 1.4.2 Nøgletal for Grøn driftsplan og Foryngelse i perioden 1.1.2007 til 31.12.2013.

Tilskudsordning	Samlede offentlige tilsagn, mill.kroner	Heraf udbetalinger, mill. Kroner	Restbevilling	Antal realiserede tilsagn	Antal ha, hvortil der er givet tilsagn
Grøn driftsplan	42,12	40,95	1,17	849	108.976*
Foryngelse	16,62	16,36	0,26	734	1.583

* Tal fra NAER's statusrapport 2014.

I programperioden 2007-2013 er der givet 849 tilsagn til Grøn Driftsplan og 734 tilsagn til Foryngelse, i alt 1.583 tilsagn. Annulleringer er fratrukket og ikke indeholdt i tabellerne. Målopfyldelsen er beregnet som realiseret versus mål værdier og fremgår af nedenstående tabel.

Det har vist sig vanskeligt at opgøre det samlede antal hektar der er givet tilsagn til i perioden. I NAER's statusrapport 2014 for programperioden 2007-2013 er resultatindikatoren for biodiversitet, vandkvalitet og klimænderinger under kode 227 opgjort til 108.890 ha. Dette tal er anvendt i nedenstående tabeller og videre i nærværende rapport.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Tabel 1.4.3 Operationel målopfyldelse (økonomisk og teknisk)

Ordning	Mål 2007-2013			Realiseret I alt 2007-2013			Målopfyldelse 2007-2013, %		
	Tilsagn	Antal ha	Mio. Kr.	Tilsagn	Antal ha	Mio. Kr.	% af tilsagn	% af antal ha	% af kroner
Grøn Driftsplan og Foryngelse	3.700 (1.500)	205.000 (125.000)	114,75	1.583	108.890*	58,74	42,78 (105,53)	53,11 (87,11)	51,19

* Tal fra NAER's statusrapport 2014. () angiver de reviderede mål i 2012 i programperioden.

I tabellen nedenfor fremgår de målsatte effekter for 2007-2013, samt de beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden. De realiserede effekter knytter sig til det antal tilsagn, som er givet, og antal hektar, hvortil der er givet tilsagn. Effektopfyldelsen er beregnet som realiserede effekter versus målsatte effekter og fremgår af tabellen.

Tabel 1.4.4 Målsatte, beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden 2007-2013

Effekttype	Mål i LDP 2007-2013	Ex ante beregnet 2007-2013	Realiseret for 2007-2013	Effektopfyldelse
Områder under succesfuld skovforvaltning	205.000 ha (2012: ændret til 125.000 ha)	-	108.890 ha*	53% (87%)
Ændringer i areal med høj naturværdi	Vedligeholde areal: 78.000 ha.	-	108.890 ha* vedligeholdt og sandsynligvis ændret.	139%
	Areal med ændring ikke angivet i LDP (2010: angivet til 15.300 ha, (2012: ændret til 12.200 ha).	-	7.314* ændret.	- (48%) (60%)

* Tal fra NAER's statusrapport 2014. () angiver de reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

Ovenstående nøgletal er anvendt i nærværende evaluering i flere afsnit, men særligt i afsnit 1.6.2 Målopfyldelse og afsnit 1.6.3 Effekter.

1.4.2 Kendetegn ved ordningernes projektmagere

Tilsagn kan gives til private ejere af fredskovspligtige arealer og private ejere af skovbevoksede arealer, der ikke er fredskovpligtige, hvis skoven er mere end 0,5 ha og mere end 40 meter bred. Den private ejer kan være en person, et selskab, en fond, en forening eller lignende. Den private ejer må ikke have indgået driftsoverenskomst med eller modtage driftstilskud fra det offentlige til det konkrete areal.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Målgruppen er skovejere, som har et ønske om at få mere viden om skoven, at bevæge skovdriften i en bæredygtig retning og at kunne planlægge skovdriften bedre. De adspurgte sagsbehandlere vurderer også, at netop det økonomiske tilsagn til udarbejdelse af en grøn driftsplan giver skovejerne, et incitament til at få lavet en grøn driftsplan, som giver dem mere struktur på deres drift og større fokus på naturværdierne i skoven.

Data fra TILSKOV viser en geografiske fordeling af støttemodtagerne af tilsagn til Grøn Driftsplan med 56,93% i Jylland, 20,56% på Sjælland, 9,49% på Fyn og ørerne og hele 13,02% på Bornholm.

Data fra TILSKOV viser en geografiske fordeling af støttemodtagerne af tilsagn til Foryngelse med 80,53% i Jylland, 12,93% på Sjælland, 5,15% på Fyn og ørerne og 1,39% på Bornholm.

Tabel 1.4.5: I hvilken del af landet bor ejeren

	Grøn driftsplan	Foryngelse
Jylland	56,93%	80,53%
Sjælland	20,56%	12,93%
Fyn og ørerne	9,49%	5,15%
Bornholm	13,02%	1,39%

Baseret på slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse giver nedenstående karakteristika et indblik i kendetegnene ved ordningens projektmagere og deres ejendomme.

Nedenstående tabel viser, at tilsagn til Grøn Driftsplan er realiseret med stor variation i ejendomsstørrelse, mens at tilsagn til Foryngelse er givet til ejendomme under 50 ha og over 200 ha.

Tabel 1.4.6: Ejendommens samlede areal

	Grøn driftsplan	Foryngelse
Under 50 ha	23,53%	50,00%
50 - 99 ha	21,57%	-
100 - 199 ha	19,61%	-
Over 200 ha	35,29%	50,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen viste spørgeskemaundersøgelsen for Grøn Driftsplan, at ejendommene varierer fra under 50 ha til over 2000 ha fordelt med 29% under 50 ha, 23% med 50-99 ha, 16% med 100-199 ha og 32% over 200 ha. Ejendommene med tilsagn til Foryngelse havde også en jævn fordeling med 37% under 50 ha, 22% med 50-99 ha, 21% med 100-199 ha og 21% over 200 ha.

Fra spørgeskemaundersøgelsen ved slutevalueringen giver nedenstående tabel et indblik i hvad hovedproduktionen på ejendommene var på ansøgningstidspunktet. Det er hovedsageligt ejendomme

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

med skov som hovedproduktion, der har fået tilsagn til Grøn Driftsplan (82,76%). For Foryngelse er dette ikke helt så entydigt, hvor 50% har skovbrug som hovedproduktion mens 25% har skov som naturområder, der benyttes i fritiden.

Tabel 1.4.7: Ejendommens hovedproduktion ved ansøgningstidspunktet

	Grøn driftsplan	Foryngelse
Skovbrug	82,76%	50,00%
Planteavl / Græs	13,79%	8,33%
Mælkekvæg / Kødkvæg	3,45%	8,33%
Heste/hobby dyr	-	8,33%
Fritid/natur	-	25,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 svarede støttemodtagerne af tilsagn til Grøn Driftsplan, at 53% havde skovbrug som hovedproduktion, mens planteavl var den anden hyppigste produktionstype med 28%. Også støttemodtagere af tilsagn til Foryngelse svarede, at skovbrug var den hyppigste hovedproduktion med 45%, mens planteavl var næst hyppigst med 28%.

Nedenstående tabel viser, hvor meget skov respondenterne har, når der søges om tilsagn til Grøn Driftsplan, herunder at 25,93% har mellem 1-20 ha skov og 46,29% har mellem 21 og 250 ha skov. For støttemodtagerne der har fået tilsagn til Foryngelse har langt hovedparten mellem 1-20 ha skov.

Tabel 1.4.8: Hektar skov på ejendommen ved ansøgningstidspunktet

	Grøn driftsplan	Foryngelse
1-20	25,93%	80,00%
21-50	16,67%	13,33%
51-100	14,81%	-
101-250	14,81%	-
251-500	11,11%	-
501-1000	14,81%	6,67%
1001-5000	1,85%	-

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 for Grøn Driftsplan, havde 23% af støttemodtagerne over 200 ha skov på ansøgningstidspunktet, mens 19% havde 50-199 ha skov og 46% have 10-49 ha. For Foryngelse var 46% i besiddelse af 10-40 ha skov og 22% havde 50-199 ha skov på ansøgningstidspunktet, mens 18% havde under 10 ha og 13% havde over 200 ha.

Nedenstående tabel viser at størstedelen af ejendommene har 1-2 personer beskæftigede. For Grøn Driftsplan er det 83,02% og for Forryngelse hele 94,74%.

Tabel 1.4.9: Antal beskæftigede på ejendommen ved ansøgningstidspunktet

	Grøn driftsplan	Forryngelse
1-2 personer	83,02%	94,74%
3-5 personer	11,32%	5,26%
6-10 personer	1,89%	-
21-50 personer	1,89%	-
Over 100 personer	1,89%	-

(*) angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.*

De centrale og lokale sagsbehandlere nævner at det oftest er ejerens konsulent, som udarbejder ansøgningen om støtte. Tabellen nedenfor støtter dette, da 85,71% af støttemodtagerne svarer, at det er konsulenten, der udarbejder ansøgningen.

Tabel 1.4.10: Hvem udarbejdede din ansøgning om tilsagn?

	Grøn driftsplan	Forryngelse
Dig selv som ejer	12,24%	14,29%
Din medarbejder	2,04%	-
Din konsulent	85,71%	85,71%

(*) angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.*

Ved midtvejsevalueringen var der lidt indsigt i støttemodtagernes faglige baggrund. For tilsagn til Grøn Driftsplan var 24% skovfaglig uddannet, 61% havde anden uddannelse, mens 15% var uddannet driftsleder eller havde det grønne bevis. Det samme gjorde sig gældende for Forryngelse, hvor 61% var uddannet indenfor andre erhverv end skovbrug, mens 28% havde en skovfaglig uddannelse og 11% var driftsleder eller havde det grønne bevis.

1.4.3 Kendetegn ved projekterne

For tilskudstyper, tilskudssatser og krav til projekterne henvises til tilskudsordningernes vejledninger.

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne for Grøn Driftsplan bedt om at svare på hvilken driftsplan og kort de havde forud for ansøgningen. Her viser det sig, at 84% enten ikke havde en driftsplan eller havde en traditionel driftsplan, mens 15% havde en ældre driftsplan. Dog havde 67% af støttemodtagerne allerede skovkort, mens 26% havde enten ingen eller alternative kort.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Tabel 1.4.11: Hvilken driftsplan havde du forud for ansøgningstidspunktet?

	Grøn driftsplan
Traditionel driftsplan?	41% (19)
Ingen driftsplan?	43% (20)
Andet (ældre grøn driftsplan, små konsulentsider, gammel traditionel driftsplan)	15% (7)
Total	100% (46)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Tabel 1.4.12: Hvilken type skovkort havde du forud for ansøgningstidspunktet?

	Grøn driftsplan
Skovkort over bevoksninger/litra?	67% (31)
Ingen skovkort?	17% (8)
Andet (Analogt kort, håndtegninger på A4 og satellitbilleder, luftfoto)	15% (7)
Total	100% (46)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Som det fremgår af nedenstående tabel, svarer 65% af de 46 respondenter for Grøn Driftsplan, at de har fået tilsagn til nyregistrering og 37% har fået tilsagn til et tillæg til en eksisterende driftsplan.

Herudover har 60% fået tilsagn til en plan for omstilling til en naturnær/bæredygtig skovdrift og 46% har fået tilsagn til en plan for beskyttelse og fremme af skovens naturværdier.

Tabel 1.4.13: Hvilken type tilskud har du modtaget?

	Grøn driftsplan
Nyregistrering	65% (30)
Tillæg til driftsplan	37% (17)
Plan for omstilling - uden lokalitetskortlægning	30% (14)
Plan for omstilling - med lokalitetskortlægning	30% (14)
Plan for beskyttelse og fremme af skovens naturværdier	46% (21)
Plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv.	41% (19)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Som det fremgår af nedenstående tabel, svarer 88% af de 17 respondenterne for Foryngelse, at de har fået tilsagn til plantning af ekstensive kulturer med hjemmehørende arter eller til plantning af skovbryn, mens kun 6% har benyttet sig af såning og 6% af kulturanlæggelse under en skærm.

Det er også interessant at se, at 29% af støttemodtagerne har fået tilsagn som en opfølgning på Grøn

Driftsplan og at 53% har forynget uden brug af pesticider.

Tabel 1.4.14: Hvilken type tilskud har du modtaget?

	Foryngelse
Plantning af ekstensiv kultur med hjemmehørende arter eller anlæg af skovbryn	88% (15)
Såning af ekstensive kulturer med hjemmehørende træarter	6% (1)
Kulturanlæg foretages under en skærm af den gamle bevoksning	6% (1)
Anlæg af holme af frøtræer (hjemmehørende træarter)	0% (0)
Hegning med ekstensive kulturer, holme af frøtræer, arealer til naturlig tilgroning	18% (3)
Kulturanlæg er en opfølgning på grøn driftsplan	29% (5)
Kulturanlæg gennemføres uden brug af kemiske bekæmpelsesmidler	53% (9)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

For en mere detaljeret gennemgang af støttede projekter under Grøn Driftsplan og Foryngelse henvises til midtvejsevalueringen af skovordningerne gennemført af evaluator i 2010 for perioden 2007-2009.

1.5 FAKTA OM SÆRLIG DRIFT M.FL.

FORMÅL	<p><i>Formålet med at støtte bæredygtig skovdrift er at bidrage til forvaltningen af en mere stabil og økologisk beriget skov samt at bevare sjældne og værdifulde skovbevoksninger og biologiske skovsystemer med høj biologisk værdi. Gennem tilskud til bæredygtig drift understøttes de elementer i skovdriften, der ikke umiddelbart er økonomisk fordelagtige for skovejeren, og som går ud over de obligatoriske krav i skovloven. Dette sker især med henblik på at beskytte eller øge skovens naturværdier, de landskabelige værdier og deres værdi for friluftslivet (Rationale under kode 225, LDP s. 182).</i></p> <p>Formålet for bæredygtig skovdrift er at understøtte et af målene i skovloven fra juni 2004 om at fremme en bæredygtig drift af landets skove. I det nationale skovprogram fremgår et sæt retningslinjer for bæredygtig skovdrift baseret på naturnær skovdrift og tiltag til at fremme økologisk, social og økonomisk bæredygtighed.</p> <p>Målet anført i LDP 2007-2013 er at støtte 5.300 tilskudsmodtagere og opnå succesfuld skovforvaltning på 3.800 ha, samt at vedligeholde det eksisterende areal med høj naturværdi (78.000 ha i 2000).</p> <p>Tilskud til særlig drift og senere tilskud til sikring af levesteder for udvalgte HD art. 12 dyrearter har som mål at sikre levesteder for arter tilknyttet skov ved at beskytte og pleje naturmæssigt værdifulde skovarealer og særlige levesteder for arter. Tilskud til sikring af skovnaturtyper og –arter i Natura 2000 områder har som mål at sikre opretholdelse af skovnaturtyperne og sikre velegnede levesteder for arter, som skal beskyttes i skov inden for Natura 2000-områderne. Dermed er målet at sikre opfølgning på Natura 2000-planer og –handleplaner.</p>
INTERVENTIONSLOGIK	<p>Afsatte midler til bæredygtig skovdrift (input) → Antal støttemodtagere og antal støttede hektar (output) → Stigning i områder med succesfuld skovforvaltning, styrkelse af biodiversitet (resultater) → Ændring i areal med høj naturværdi (effekter) → bæredygtig skovdrift i Danmark (virkning).</p>
INDSATSOMRÅDER	<p>Tilskud til særlig drift (2007-2009, 2013) Tilskud til særlig drift for at beskytte og fremme skovens naturværdier.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekstensiv skovdrift med lav, middel og høj tilskudssats og evig varighed • Stævningsdrift med varighed på 20 år og tillæg ved opfølgning på grøn driftsplan • Græsningsdrift med varighed på 5 år. • Urørt skov med evig varighed, hvor potentielle arealer vurderes ud fra oprindelse, kontinuitet, skovstruktur, artssammensætning og hydrologiske forhold. • Rydning af opvækst og uønskede træarter med op til 5 års varighed. • Bevaring af 3-5 hjemmehørende træer pr. ha med evig varighed • Særlig indsats, som beskytter eller fremmer skovens naturværdier. <p>En ansøgning prioriteres højere, og der ydes særlige tillæg, hvis den særlige drift er en opfølgning på en grøn driftsplan.</p> <p>Tilskud til sikring af levesteder for dyrearter (bilag 4-arter) (2010-2012)</p>

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

	<p>Tilskud til at forbedre levesteder for HD art. 12 arter (hasselmus og flagermus).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekstensiv skovdrift (Hasselmus) • Udlægning af områder til stævning (Hasselmus) • Selektiv tynding af uønskede træer (Hasselmus) • Græsningsdrift (Flagermus) • Bevare 3-5 hjemmehørende træer pr. ha til naturlig død og henfald (Flagermus) • Særlig indsats til sikring af levesteder for arter (Hasselmus og Flagermus)). <p>Tilskud til at sikre skovnaturtyper og -arter i Natura 2000 områder (2013)</p> <p>Tilskud til at sikre skovnaturtyper og -arter i Natura 2000 områder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skovnaturtypebevarende drift/pleje, inkl. sikring af skovnaturtyper, alm. Grundsats, særlig sats for stævning og skovgræsning. • Supplerende: Bevaring af op til 10 store træer/ha til død og henfald; Bekæmpelse af invasive arter; etablering af naturlige vandstandsforhold; kompensation for udgifter til etablering og indkomsttab; Forberedelse til skovgræsning. • Ophør med drift i skovnaturtyper: Udlægning til urørt skov. • Arter: Særlig indsats for Natura 2000 arterne.
<p>PERIODE</p>	<p>Der blev ikke givet tilsagn i 2007, fordi landdistriktsprogrammet ikke var på plads. Der blev først godkendt tilsagn fra foråret 2008.</p> <p>Tilskud til Særlig drift var i kraft fra 2008 til og med 2009, men ophørte fra og med 2010 i forbindelse med Grøn Vækst. Ordningen blev genåbnet i 2013.</p> <p>Tilskud til sikring af levesteder for udvalgte dyrearter, if. HD art. 12 (hasselmus og flagermus) blev i stedet udviklet og udbudt i 2010-2012, men blev lukket da der ikke kunne forventes opnåelse af EU godkendelse af ordningen.</p> <p>Efter 3 års forhandlinger med EU kommissionen kom Tilskud til sikring af Natura 2000 skovnaturtyper og -arter i Natura 2000 områder, som var i kraft i 2013.</p>
<p>JUSTINGER SIDEN MIDTVEJSEVALUERING</p>	<p>Det samlede mål for antal støttemodtagere i perioden er blevet nedjusteret fra 5.300 i 2007 til 1.000 i 2012. Det samlede mål for antal støttede ha i perioden er blevet nedjusteret fra 3.800 ha i 2007 til 2.500 ha i 2012. Resultatindikator i NAER's statusrapporter mht. høj naturværdi er nedjusteret fra 3.800 ha til 2.500 ha i 2012.</p> <p>Justeringer i tilskudsmuligheder i programperioden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ændringerne fremgår ovenfor efterhånden som ordningerne ændrer sig.
<p>REGLSÆT</p>	<p>Bekendtgørelse nr. 457 af 7. maj 2006 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift.</p> <p>Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift.</p> <p>Vejledning om tilskud til særlig drift 2006, 2008, 2009, 2013</p> <p>Vejledning om tilskud til beskyttelse af særlig værdifulde skove 2008, 2009.</p> <p>Vejledning om tilskud til sikring af levesteder for udvalgte dyrearter, if. Habitatdirektivets artikel 12, 2009.</p> <p>Vejledning om tilskud til at beskytte skovnaturtyper og -arter i Natura 2000 områder.</p> <p>Øvrige lovgrundlag er Lov om skove nr. 453 af 9. juni 2004 med senere ændringer, Lovbekendtgørelse nr. 945 af 24. september 2009, Lov nr. 508 af 17. juni 2008 om ændringer af lov om naturbeskyttelse, lov om jagt og vildforvaltning og forskellige andre love, Rådets Direktiv nr. 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper, samt vilde dyr og planter (habitatdirektivet).</p> <p>Danmarks landdistriktsprogram 2007-2013.</p>

1.5.1 Økonomiske nøgletal

De operationelle mål under kode 225 for Særlig Drift i det danske landdistriktsprogram for 2007-2013 fremgår af nedenstående tabel. Hvor der har været revision af mål noteret i NAER's statusrapporter 2008-2014, er dette angivet i parentes.

Tabel 1.5.1 Operationelle mål for betalinger til miljøvenligt skovbrug (kode 225), LDP 2007-2013

Type	Indikatorer	Mål 2007-2013
Input	Afsatte midler – samlede omkostninger	4,6 mio. EUR ~34,5 mio. kr
	Afsatte midler – offentligt forbrug	4,6 mio. EUR ~34,5 mio. kr
Output	Antal støttemodtagere/antal aftaler	5.300 tilsagn (2012: <i>nedjusteret til 1.000</i>).
Resultat	Områder under succesfuld forvaltning	3.800 ha (2012: <i>nedjusteret til 2.500 ha</i>).
Effekt	Ændring i arealer med høj naturværdi	Vedligeholde areal (78.000 ha i 2000). Areal med høj naturværdi ikke angivet (2010: 15.300 ha, 2012: <i>nedjusteret til 12.200 ha</i>).

Kilder: LDP 2007-2013 og NAER's statusrapporter 2008-2014 om gennemførelsen af LDP 2007-2013. () angiver de reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

I tabellerne nedenfor opsummeres det finansielle afløb samlet for Særlig Drift, Sikring af levesteder for hasselmus og flagermus, og Sikring af skovnaturtyper og –arter i Natura 2000 områder i programperioden 2007-2013. Tabellerne viser samlede offentlige tilsagn, udbetalinger og antal realiserede tilsagn. Betegnelsen Særlig Drift anvendes som et samlet navn på de vekslende tilskudsordninger i perioden.

Tabel 1.5.2 Nøgletal for Særlig Drift i perioden 1.1.2007 til 31.12.2013.

Tilskudsordning	Samlede offentlige tilsagn, mill.kroner	Heraf udbetalinger, mill. Kroner	Restbevilling	Antal realiserede tilsagn	Antal ha, hvortil der er givet tilsagn
Særlig Drift	41,08	8,25	32,83	221	6.385,1

I programperioden 2007-2013 er der givet 221 tilsagn til i alt 6.385,1 ha til Særlig Drift. Annulleringer er fratrukket og ikke indeholdt i tabellerne. Målopfyldelsen er beregnet som realiseret versus mål værdier og fremgår af nedenstående tabel.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Tabel 1.5.3 Operationel målopfyldelse (økonomisk og teknisk)

Ordning	Mål 2007-2013			Realiseret I alt 2007-2013			Målopfyldelse 2007-2013, %		
	Tilsagn	Antal ha	Mio. Kr.	Tilsagn	Antal ha	Mio. Kr.	% af tilsagn	% af antal ha	% af kroner
Særlig Drift	5.300 (1.000)	3.800 (2.500)	34,6	221	N/A	41,08	4,17 (22,1)	N/A	118,73

() angiver de reviderede mål i 2012 i programperioden.

I tabellen nedenfor fremgår de målsatte effekter for 2007-2013, samt de beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden. De realiserede effekter knytter sig til det antal tilsagn, som er givet, og antal hektar, hvortil der er givet tilsagn. Effektopfyldelsen er beregnet som realiserede effekter versus målsatte effekter og fremgår af tabellen.

Tabel 1.5.4 Beregnede (ex ante) og realiserede effekter for programperioden 2007-2013

Effekttype	Mål LDP 2007-2013	Ex ante beregnet 2007-2013	Realiseret for 2007-2013	Effektopfyldelse
Områder under succesfuld skovforvaltning	3.800 ha (2012: justeret til 2.500 ha).	-	15.335 gamle/store træer 17.662 meter hegn 527,4 ha særlige driftstyper.	-
Ændring i arealer med høj naturværdi	Vedligeholde areal 78.000 ha.	-	15.335 gamle/store træer 17.662 meter hegn 527,4 ha særlige driftstyper.	-
	Areal med ændring ikke angivet i LDP (2010: angivet til 15.300 ha) (2012: justeret til 12.200 ha).	-		

() angiver de reviderede mål i hhv. 2010 og 2012 i programperioden.

Ovenstående nøgletal er anvendt i nærværende evaluering i flere afsnit, men særligt i afsnit 1.6.2 Målopfyldelse og afsnit 1.6.3 Effekter.

1.5.2 Kendetegn ved ordningens projektmagere

Tilsagn til hhv. Særlig Drift og Sikring af levesteder for HD art. 12 arter kunne gives til private ejere af fredskovspligtige arealer og private ejere af skovbevoksede arealer, der ikke er fredskovpligtige, hvis skoven var mere end 0,5 ha og mere end 40 meter bred. Den private ejer kan være en person, et selskab, en fond, en forening eller lignende. Den private ejer må ikke have indgået driftsoverenskomst med eller modtage driftstilskud fra det offentlige til det konkrete areal.

Tilsagn til sikring af skovnaturtyper og –arter i Natura 2000-områder kan gives til: a) Private ejere af skov i Natura 2000-områder. Med begrebet privat ejer menes en person, et selskab, en fond, en

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

forening eller lignende. Den private ejer må ikke have indgået driftsoverenskomst med eller modtage driftstilskud fra det offentlige til det areal, der søges om tilsagn til; b) Kommuner med skove i Natura 2000-områder. I særlige tilfælde kan der gives tilsagn til private og kommunale skove udenfor Natura 2000-områderne, hvis styrelsen vurderer at indsatsen er påkrævet for at gennemføre Natura 2000-planerne for skov.

Målgruppen er skovejere, som ønsker at bevare særlige naturværdier og sikre særlige levesteder.

Data fra TILSKOV viser en geografisk fordeling af støttemodtagerne til Særlig Drift med 44,34% på Sjælland, 32,13% i Jylland, 23,08% på Fyn og ørerne og 0,45% på Bornholm.

Tabel 1.5.5: I hvilken del af landet bor ejeren

	Særlig drift
Sjælland	44,34%
Jylland	32,13%
Fyn og ørerne	23,08%
Bornholm	0,45%

Baseret på slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse giver nedenstående karakteristika et indblik i kendetegnene ved ordningens projektmagere og deres ejendomme.

Nedenstående tabel viser, at for de seks respondenter i spørgeskemaundersøgelsen, der fik til Særlig Drift, var 80% ejendomme under 50 ha og 20% ejendomme over 200 ha.

Tabel 1.5.6: Ejendommens samlede areal

	Særlig drift
Under 50 ha	80,00%
Over 200 ha	20,00%

Ved midtvejsevalueringen fra 2010 viste spørgeskemaundersøgelsen at for Særlig Drift var 77% af ejendommene under 50 ha, 13% med 50-99 ha, 3% med 100-199 ha og 7% over 200 ha.

Nedenstående tabel giver et indblik i hvad hovedproduktionen på respondenternes ejendomme var på ansøgningstidspunktet, herunder enten skov eller planteavl/græs.

Tabel 1.5.7: Ejendommens hovedproduktion ved ansøgningstidspunktet

	Særlig drift
Skovbrug	60,00%
Planteavl / Græs	40,00%

Ved midtvejsevalueringen svarede støttemodtagerne også, at skovdrift var den hyppigste hovedproduktion med 44% og planteavl med 38%.

Nedenstående tabel viser at det er ejendomme med 1-20 ha, som får tilsagn til Særlig Drift.

Tabel 1.5.8: Hektar skov på ejendommen ved ansøgningstidspunktet

	Særlig drift
1-5	60,00%
11-20	40,00%

Ved midtvejsevalueringen havde 53% af støttemodtagerne under 10 ha skov på ansøgningstidspunktet, mens 37% havde 10-49 ha og 10% havde over 50 ha.

For de seks respondenter ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse havde alle seks ejendomme 1-2 beskæftigede.

De centrale og lokale sagsbehandlere nævner, at det oftest er ejerens konsulent, som udarbejder ansøgningen om tilsagn. Tabellen nedenfor viser ikke helt dette billede, da støttemodtagerne adspurgte svarer, at det lige så ofte er ejeren selv som konsulenten, der har udarbejdet ansøgningen på vegne af ejeren.

Tabel 1.5.9: Hvem udarbejdede din ansøgning om tilsagn?

	Særlig drift
Dig selv som ejer	40,00%
Din medarbejder	20,00%
Din konsulent	40,00%

Ved midtvejsevalueringen var der lidt indsigt i støttemodtagernes faglige baggrund. For tilsagn til Særlig Drift havde 87% af støttemodtagerne en anden uddannelse, mens 3% havde en skovfaglig uddannelse og 10% var driftsleder eller havde det grønne bevis.

1.5.3 Kendetegn ved projekterne

For tilskudstyper, tilskudssatser og krav til projekterne henvises til tilskudsordningernes vejledninger.

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne bedt om at svare på hvilken type tilskud de har fået tilsagn til. Disse tal er i nedenstående tabel sat op overfor data fra TILSKOV over alle tilsagn givet

til Særlig Drift, Sikring af levesteder for HD art. 12 arter og Sikring af skovnaturtyper og arter i Natura 2000 områder.

Data fra TILSKOV viser at 60% af støttemodtagerne har fået tilsagn til at bevare gamle eller store træer til naturlig død og henfald (antal og størrelse varieret lidt gennem programperioden afhængigt af tilskudsordning). De øvrige tilsagn fordeler sig på tilskudstyperne ekstensiv skovdrift, rydning af opvækst og uønskede træarter, stævningsdrift, skovgræsning og sikring af skovnaturtyper. Data modtaget fra TILSKOV viser, at der er givet tilsagn til bevaring af 15.335 gamle eller store træer, 17.662 meter hegn og 527,4 ha til særlige driftstyper. Spørgeskemaundersøgelsen giver et lidt andet billede med 100% tilsagn til bevaring af store eller gamle hjemmehørende træer.

Tabel 1.5.10: Hvilken type tilskud har du modtaget?

	TILSKOV	Spørgeskemaundersøgelse
Bevaring af 3-5 hjemmehørende træer pr. ha (senere op til 10 store træer pr. ha til død og henfald)	60% (125)	100% (4)
Ekstensiv skovdrift	13% (27)	17% (1)
Rydning af opvækst og uønskede træarter	8% (16)	17% (1)
Stævning	4% (9)	17% (1)
Skovgræsning	4% (8)	17% (1)
Sikring af skovnaturtyper (klitskove, bøgeskove, egeskove, sumpskove), (tidligere sikring af egekrat)	1% (2)	0% (0)
Slåning	6% (12)	0% (0)
Hegning	5% (10)	33% (2)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Det noteres, at ingen støttemodtagere har fået tilsagn til følgende tilskudstyper: Udlægning af urørt skov, Genetablering af naturlig hydrologi, Særlige plejeaftaler, Selektiv udtynding af uønskede træer, Særlig indsats, Bekæmpelse af arter, der optræder invasivt, eller Etablering af naturlige vandstandsforhold.

For en mere detaljeret gennemgang af støttede projekter under Særlig Drift henvises til midtvejsevalueringen af skovordningerne gennemført af evaluatoren i 2010 for perioden 2007-2009.

1.6 EVALUERING

1.6.1 Relevans & nytte

For tilskudsordningerne vurderes relevans og nytte gennem følgende evalueringsspørgsmål:

- Hvor attraktiv/nyttig/relevant fremstår ordningen?
- Er de støttede aktiviteter i overensstemmelse med de bagvedliggende mål?
- Er de støttede aktiviteter i overensstemmelse med behovene i sektoren?

Relevansen af skovordningerne skal dels ses ud fra, hvorvidt ordningerne var relevante for støttemodtagerne, og dels hvorvidt ordningerne bidrager til opfyldelsen af landdistriktsprogrammet.

Vand- og naturbeskyttelse, samt bæredygtighed spiller en stadig større rolle både nationalt og i EU sammenhæng. Derfor er tilsagn til Skovrejsning og Bæredygtig Skovdrift relevante redskaber for at motivere støttemodtagerne til at bidrage til denne udvikling.

Skovordningerne passer meget præcist ind i det danske skovprogram fra 2002 (som dog for nuværende er under revision) om fordobling af det danske skovareal over en trægeneration, samt om en bæredygtig udvikling af vores skove. Skovordningerne er endvidere i overensstemmelse med det europæiske fællesskabs skovbrugsstrategi.

Spørger man støttemodtagerne om deres samlede vurdering af skovordningerne svarer 33%, at de er meget tilfredsstillende, mens 49% finder dem tilfredsstillende og 14% finder skovordningerne enten mindre eller ikke tilfredsstillende. Fire % tager ikke stilling til dette. Nedenstående tabel viser den procentvise fordeling af svarerne i spørgeskemaundersøgelsen ved slutevalueringen.

Tabel 1.6.1: Hvad er din samlede vurdering af skovordningerne?

	Procentandel
Meget tilfredsstillende	33% (56)
Tilfredsstillende	49% (83)
Mindre tilfredsstillende	7% (12)
Ikke tilfredsstillende	7% (12)
Ved ikke	4% (6)
Total	100% (169)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Fra midtvejsevalueringen viste spørgeskemaundersøgelsen, at langt størstedelen af de adspurgte støttemodtagere fandt skovordningerne tilfredsstillende i høj eller nogen grad, jf. nedenstående tabel.

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Tabel 1.6.2: Støttemodtagernes vurdering af ordningernes relevans i 2010

	Skovrejsning	Grøn Skovdrift	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad relevant	74 % (104)	54 % (76)	44 % (36)	73 % (22)
I nogen grad relevant	24 % (34)	34 % (48)	44 % (36)	20 % (6)
I mindre grad relevant	0 % (0)	6 % (9)	9 % (7)	0 % (0)
Ikke relevant	1 % (0)	3 % (4)	2 % (2)	7 % (2)
Ved ikke	1 % (0)	2 % (3)	1 % (1)	0 % (0)
Total	100 % (140)	100 % (140)	100 % (82)	100 % (30)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse 2010, midtvejsevalueringen for 2007-2009.

I nedenstående tabel fra slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse vises den procentvise fordeling for i hvor høj grad støttemodtagerne har opfattet skovordningerne som attraktive. For Privat Skovrejsning opfatter 92,95% af respondenterne ordningen som attraktiv i høj eller nogen grad. For Offentlig Skovrejsning er det 75%, for Grøn Driftsplan er det 78,43%, for Foryngelse er det 76,19%. For Særlig Drift er det kun 60%, som opfatter tilskudsordningen som attraktiv, mens 40% af respondenterne faktisk finder at ordningen i ringe grad er attraktiv.

Tabel 1.6.3: I hvor høj grad opfatter du ordningerne som attraktive?

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	47% (79)	48,24%	25,00%	45,10%	42,86%	20,00%
I nogen grad	38% (65)	44,71%	50,00%	33,33%	33,33%	40,00%
I ringe grad	10% (17)	5,88%	25,00%	11,76%	14,29%	40,00%
Slet ikke	3% (5)	1,18%	-	7,84%	-	-
Ved ikke	2% (3)	-	-	1,96%	9,52%	-

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

I nedenstående tabel vises i hvor høj grad støttemodtagerne har opfattet skovordningerne som relevante for ejendommens udvikling i en bæredygtig retning. For Privat Skovrejsning opfatter 83,15% af respondenterne tilskudsordningen som relevant i høj eller nogen grad. For Offentlig Skovrejsning er det 75%, for Grøn Driftsplan er det 66,67%, for Foryngelse er det 80,96%. Kun 20% opfatter Særlig Drift som relevant for en bæredygtig udvikling. For Særlig Drift finder 60% af respondenterne at tilskudsordningen i ringe grad er relevant.

Tabel 1.6.4: I hvor høj grad opfatter du ordningerne som relevant for din ejendoms udvikling i en bæredygtig retning?

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	44% (74)	46,07%	25,00%	45,10%	38,10%	20,00%

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I nogen grad	32% (54)	37,08%	50,00%	21,57%	42,86%	-
I ringe grad	10% (17)	3,37%	25,00%	15,69%	9,52%	60,00%
Slet ikke	8% (13)	4,49%	-	17,65%	-	-
Ved ikke	7% (11)	8,99%	-	-	9,52%	20,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

I nedenstående tabel vises i hvor høj grad støttemodtagerne har opfattet skovordningerne som nyttig for ejendommens udvikling i en bæredygtig retning. For Privat Skovrejsning opfatter 88,76% af respondenterne ordningen som nyttig i høj eller nogen grad. For Offentlig Skovrejsning er det 75%, for Grøn Driftsplan er det 70,59%, for Foryngelse er det 71,43%. Kun 40% af respondenterne opfatter Særlig Drift som nyttig for en bæredygtig udvikling, mens 60% finder at tilskudsordningen i ringe grad er relevant.

Tabel 1.6.5: I hvor høj grad opfatter du ordningerne som nyttig for din ejendoms udvikling i en bæredygtig retning?

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	39% (66)	40,45%	25,00%	39,22%	38,10%	20,00%
I nogen grad	40% (68)	48,31%	50,00%	31,37%	33,33%	20,00%
I ringe grad	12% (20)	3,37%	25,00%	13,73%	28,57%	60,00%
Slet ikke	6% (10)	2,25%	-	15,69%	-	-
Ved ikke	3% (5)	5,62%	-	-	-	-

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

I nedenstående tabel vises i hvor høj grad støttemodtagerne opfatter tilskudstyperne under de respektive skovordninger som værende i overensstemmelse med ejendommens/skovdriftens behov. For Privat Skovrejsning opfatter 84,27% af respondenterne tilskudsordningen som værende i overensstemmelse med behovet i høj eller nogen grad. For Offentlig Skovrejsning er det 75%, og for Foryngelse er det 85%. For Grøn Driftsplan er tallet lidt lavere med 59,61%. Kun 40% af respondenterne opfatter tilskudstyperne under Særlig Drift som værende i overensstemmelse med deres behov, mens 60% finder at tilskudsordningen i ringe grad er i overensstemmelse med ejendommens/skovdriftens behov.

Tabel 1.6.6: I hvor høj grad mener du, at tilskudstyperne er i overensstemmelse med ejendommens/skovdriftens behov?

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	27% (45)	33,71%	25,00%	15,38%	25,00%	20,00%
I nogen grad	49% (82)	50,56%	50,00%	44,23%	60,00%	20,00%

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

	Samlet	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I ringe grad	14% (24)	5,62%	25,00%	25,00%	15,00%	40,00%
Slet ikke	6% (10)	3,37%	-	13,46%	-	-
Ved ikke	5% (8)	6,74%	-	1,92%	-	20,00%

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Skovordningerne passer meget præcist til målsætningerne om at fordoble det danske skovareal og at fremme bæredygtig skovdrift. De støttede projekter er meget relevante i forhold til ordningernes målsætninger. Der er sammenhæng mellem formål og de mulige tilskudstyper. Støttemodtagerne giver også udtryk for, at Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse er relevante på ejendomsniveau, mens opfattelsen af Særlig Drift er mere blandet.

Ved interview af sagsbehandlere og interessenter deles opfattelsen, at Privat Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse er relevante og nyttige for støttemodtagerne, samt at de er relevante for at fremme en bæredygtig drift og at øge det danske skovareal.

Dog peger både adspurgte sagsbehandlere og interessenter på at skovordningerne administrativt er tunge og kunne gøres mere attraktive hvis den administrative byrde blev mindre. Der peges på at støttemodtagerne er en meget blandet gruppe mennesker. Også kravmæssigt erfarer skovordningerne uflexible med lille grad af frihed for støttemodtagerne. Der peges på at krav og regler for skovordningerne kunne gøres mindre komplicerede og firkantede, da det anses for vigtigt, at de administrativt og indholdsmæssigt kan tiltrække denne blandede gruppe af jordejere.

Adspurgte sagsbehandlere og interessenter nævner, at Særlig Drift ikke helt har fungeret og at den virker skovpolitisk uafklaret og ikke rigtigt rammer de potentielle støttemodtageres behov. Det nævnes, at grunden til at Særlig Drift ikke er slået igennem kan skyldes, at der har været mange ændringer i programperioden med skiftende ordningsnavne, formål og vejledninger til trods for at tilskudstyperne faktisk har været relativt konstante.

På baggrund af ovenstående vurderer evaluator, at skovordningerne er meget relevante og hænger sammen med samfundets og skovbrugernes ønsker om øget miljøhensyn og udvikling af bæredygtig skovdrift, især når det gælder den Privat Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse. Men Særlig Drift vurderes ikke helt at virke attraktiv og nyttig for hverken støttemodtagere eller sagsbehandlere, måske fordi særlig drift har fremstået som en tilskudsordning, der fortsat er under udvikling.

1.6.2 Målopfyldelse

For tilskudsordningerne, vurderes målopfyldelsen gennem følgende evalueringsspørgsmål:

- I hvor høj grad lever de støttede tilsagn op til skovordningernes mål?
- I hvilket omfang har Privat og Offentlig Skovrejsning bidraget til at øge skovareal?
- I hvilket omfang har Grøn Driftsplan og Foryngelse bidraget til bæredygtig skovdrift?
- I hvilket omfang har Særlig Drift bidraget til at sikre levesteder for sårbare og truede arter?
- I hvilket omfang annulleres godkendte tilsagn og hvorfor?

Der er i dette afsnit lagt vægt på at vurdere især de operationelle mål, inklusiv tabeller med operationelle målopfyldelse, som er beskrevet i afsnittene *økonomiske nøgletal* for hver af skovordningerne. De operationelle mål for skovordningerne er i Landdistriktsprogrammet 2007-2013 angivet som målt på antal tilsagn, antal hektar og det finansielle afløb. Tabeller med opstillede mål, realiserede mål og målopfyldelse for hhv. antal tilsagn, antal hektarer og finansielle afløb fremgår under de tidligere afsnit med de *økonomiske nøgletal*.

Nedenfor præsenteres først målopfyldelsen for hver af skovordningerne og dernæst kort omfang og årsager til annulleringer og overvejelser om annullering.

Målopfyldelse

Privat og offentlig Skovrejsning

At fremme skovrejsning og øge det danske skovareal indgår som mål i Danmarks nationale skovprogram fra 2002 (som dog for nærværende er under revision) og den danske skovlov fra 2004 med senere ændringer. Tilsagn til Privat Skovrejsning for programperioden 2007-2013 og til Offentlig Skovrejsning i 2013 lægger sig helt op ad dette mål i formål, struktur, indhold og tilskudsregler.

Under afsnit 1.3.1 med nøgletal for Privat og Offentlig Skovrejsning, viser tabel 1.3.1 de operationelle mål og tabel 1.3.3 den operationelle målopfyldelse. Som det fremgår af de operationelle mål, var det målet at give tilsagn til 700 (senere rev. 1.300 i 2010 og 1.900 i 2012) støttemodtagere og at øge skovarealet med 5.100 ha (senere rev. 8.100 i 2010 og 11.600 i 2012) i hele programperioden.

I perioden 1. januar 2007 til 31. december 2013 er der realiseret 1.050 tilsagn til 6.518,7 ha Privat Skovrejsning (annulleringer er fratrukket). I 2013 er der realiseret 25 tilsagn til 570,33 ha Offentlig Skovrejsning (annulleringer er fratrukket). Det giver et totalt areal på 7.089,03 ha.

For det opstillede mål om 700 tilsagn til Skovrejsning er målopfyldelsen med de realiserede 1.075 tilsagn meget høj med 154%. Den senere opjustering af målet til 1.300 tilsagn i 2010 og til 1.900 tilsagn i 2012 giver dog en lavere målopfyldelse på hhv. 83% og 57%.

 SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

For antal ha hvortil der er realiseret tilsagn til Skovrejsning er målopfyldelsen også meget høj med 139% i forhold til det oprindelige mål på 5.100 ha. Den senere opjustering af målet til hhv. 8.100 ha i 2010 og 11.600 ha i 2012 giver dog en lavere målopfyldelse på hhv. 88% og 61%.

Det samlede finansielle afløb til både Privat og Offentlig Skovrejsning har opnået en samlet målopfyldelse på 81%. Det skal nævnes, at Input og output her er opgjort som de samlede afsatte midler, dvs. samlede omkostninger, og ikke kun det offentlige forbrug, da det er disse tal som er modtaget fra SVANA.

For Skovrejsning er der det specielle forhold, at ansøgninger for arealer i neutralområderne i 2007 og 2008 ikke blev medfinansieret af EU under landdistriktsprogrammet, men blev gennemført som en national støtteordning. Fra og med 2009 kom arealer i både neutralområderne og skovrejsningsområderne igen med under landdistriktsprogrammet med EU medfinansiering.

Spørger man støttemodtageren om i hvor høj grad de vurderer, at tilsagn til Skovrejsning har bidraget til at øge det danske skovareal, mener 86% af de private støttemodtager ved midtvejsvalueringen i 2010 og 91% af de private og 75% af de offentlige støttemodtagere ved nærværende slutevaluering, at ordningen i høj eller nogen grad har bidraget. Der er således helt klart en holdning til, at skovrejsningsordningen bidrager til at nå målsætningerne i det nationale skovprogram om at rejse skov og at fordoble det danske skovareal.

Tabel 1.6.7: Formålet med at give tilsagn til Skovrejsning var at bidrage til at øge det danske skovareal. I hvor høj grad mener du, at dit projekt bidrager til at opfylde dette formål?

	<i>Privat Skovrejsning Midtvejs 2007-2009*</i>	Privat Skovrejsning Slutevaluering 2007-2013	Offentlig Skovrejsning Slutevaluering 2007-2013
I høj grad	71 % (100)	64% (69)	25% (1)
I nogen grad	15 % (21)	27% (29)	50% (2)
I ringe grad	6 % (9)	6% (6)	0% (0)
Slet ikke	0 % (0)	1% (1)	25% (1)
Ved ikke	7 % (10)	2% (2)	0% (0)
Total	100 % (140)	100% (107)	100% (4)

* Kilde: Spørgeskemaundersøgelse 2010, midtvejsvalueringen for 2007-2009.

Ved interviews af sagsbehandlere og interessenter peger de adspurgte på, at tilsagn til Skovrejsning bidrager til et øget skovareal. Det nævnes at der plantes skov og at der ofte plantes god og spændende skov, som støttemodtagerne er stolte over at vise frem, fx ved kontrolbesøgene.

Det er også oplevelsen blandt sagsbehandlere og interessenter at hvis pengene ikke var der gennem tilsagnet, ville der ikke blive rejst så megen skov. Der er god søgning på tilskudsordningen og dem der ansøger, ønsker også at plante skov.

Adspurgt beretter interessenter at der helt sikkert sker mange fornuftige skovrejsningsprojekter, samt at i en dansk kontekst er det vigtigt at bevare fredsskovpligten, når der gives tilsagn til skovrejsning, så skovrejsningsarealet også bliver til skov og forbliver skov.

Evaluator vurderer, at tilskudsordningen til Privat (og Offentlig) Skovrejsning bestemt bidrager til den nationale målsætning om at fordoble det danske skovareal over en trægeneration. En estimeret beregning viser, at dette vil kræve ca. 4.500 ha ny skov om året. Når der er givet tilsagn til Skovrejsning på 7.089,03 i perioden 2008-2013 har det årlige bidrag været 1.182 ha. Private Skovrejsning bidrager da med ca. 26% af de 4.500 ha ny skov om året. Den private skovrejsning bidrager, men kan ikke stå alene.

De adspurgte sagsbehandlere oplyser, at tilskudsordningen til Privat Skovrejsning fra 2016 er målrettet kvælstofreduktion og derfor indgår som et virkemiddel i Fødevarer- og Landbrugspakken.

Grøn Driftsplan og Foryngelse

En langsigtet og bæredygtig skovdrift indgår som mål i Danmarks nationale skovprogram fra 2002 (som dog for nærværende er under revision) og den danske skovlov fra 2004 med senere ændringer. Tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse lægger sig helt op ad dette mål i formål, struktur, indhold og tilskudsregler.

Under afsnit 1.4.1 med nøgletal for Grøn Driftsplan og Foryngelse viser tabel 1.4.1 de operationelle mål og tabel 1.4.3 den operationelle målopfyldelse. Som det fremgår af de operationelle mål, var det målet at give tilsagn til 3.700 (senere ændret til 1.500) støttemodtagere og at fremme bæredygtig skovdrift og gennemføre succesfuld skovdrift på 205.000 ha skov i programperioden.

I programperioden 2007-2013 er der givet 849 tilsagn til Grøn Driftsplan og 734 tilsagn til Foryngelse, i alt 1.583 tilsagn (annulleringer er fratrukket).

For målet om 3.700 tilsagn er målopfyldelsen med de realiserede 1.583 tilsagn kun opfyldt med 43%. Den senere nedjustering i 2012 af målet til 1.500 tilsagn giver dog en høj målopfyldelse på 106%.

For antal ha hvortil der er realiseret tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse er målopfyldelsen med de realiserede 108.976 ha (*NAER Statusrapport 2014*) på 53% i forhold til det angivne mål på 205.000 ha. Den senere nedjustering i 2012 af målet til 125.000 ha giver dog en højere målopfyldelse på 87%.

Det samlede finansielle afløb til både Grøn Driftsplan og Foryngelse har opnået en samlet målopfyldelse på 51%.

Spørger man støttemodtagerne om i hvor høj grad de anser tilsagnet for at bidrage til en bæredygtig skovdrift, mente 74% af respondenterne for Grøn Driftsplan ved midtvejsevalueringen i 2010 og 78% ved nærværende slutevaluering, at tilsagn til Grøn Driftsplan i høj eller nogen grad bidrager. For

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

Foryngelse mente 83% af respondenterne ved midtvejsevalueringen i 2010 og 82% ved nærværende slutevaluering, at tilsagn i høj grad eller nogen grad bidrager.

Tablet 1.6.8: Formålet med at give tilsagn til foryngelse var at bidrage til naturnær/bæredygtig skovdrift. I hvor høj grad mener du, at dit projekt bidrager til at opfylde dette formål?

	Grøn driftsplan Midtvejsevaluering 2007-2009*	Grøn driftsplan Slutevaluering 2007-2013	Foryngelse Midtvejsevaluering 2007-2009*	Foryngelse Slutevaluering 2007-2013
I høj grad	49 % (69)	37% (17)	43 % (35)	35% (6)
I nogen grad	25 % (35)	41% (19)	40 % (33)	47% (8)
I ringe grad	12 % (17)	13% (6)	7 % (6)	12% (2)
Slet ikke	4 % (6)	9% (4)	1 % (1)	6% (1)
Ved ikke	9 % (13)	0% (0)	9 % (7)	0% (0)
Total	100 % (140)	100% (46)	100 % (82)	100% (17)

* Kilde: Spørgeskemaundersøgelse 2010, midtvejsevalueringen for 2007-2009.

De interviewede sagsbehandlere og interessenter udtrykker også, at tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse bidrager til det skovpolitiske mål om at fremme bæredygtig skovdrift.

De adspurgte sagsbehandlere peger på at støttemodtagerne med realiserede tilsagn til Grøn Driftsplan får indblik i skoven og med gode skovkort og driftsplaner kan sørge for en bæredygtig drift samtidigt med at de små og store naturværdier bevares. Kvaliteten af de udarbejdede grønne driftsplaner vurderes generelt at være god.

De interviewede interessenter finder det beklageligt at tilsagn til Grøn Driftsplan falder væk fra 2017, da det jo netop er med denne tilskudsordning at der opnås gode driftsplaner, gode skovkort og dermed indsigt i skovens tilstand og fremtidige bæredygtige udvikling. Grøn Driftsplan er også et rigtig godt redskab for at forberede skovdriften til en FSC og/eller PEFC certificering, samt den nye SBP (Sustainable Biomass Partnership) certificering af biomasse, hvor ejeren også skal bevise at der passes på skovens naturværdier.

Interessenterne vurderer også at mange store ejendomme har fået lavet en grøn driftsplan og at det samlede areal hvortil der er realiseret tilsagn fremstår højt, men at der fortsat er mange skovejendomme, som endnu ikke har fået udarbejdet en grøn driftsplan. Ved at fortsætte tilskudsordningen kunne man også bidrage til at de ejendomme som nu har rejst skov, senere får udarbejdet en grøn driftsplan som skal sikre de skovrejste områders fremtidige bæredygtige drift.

For Foryngelse beretter de adspurgte sagsbehandlere at det økonomiske incitament for at forynge med løvtræer sikrer, at der bliver plantet mere løv end hvad der ellers ville blive plantet. Der er et rimeligt afløb på tilskudsordningen og den virker attraktiv på ansøgerne, samt der bliver forynget en hel del skov. Typisk er det dog små projekter og dermed lillebitte områder i skoven som forynges. I dag

kan man søge tilsagn til flere arealer på samme ansøgning, hvilket har fjernet den udfordring der tidligere var med at man skulle indsende en ansøgning for hvert areal, hvortil man søgte støtte.

Grøn Driftsplan og Foryngelse vurderes til at bidrage ganske betydeligt til Danmarks skovpolitiske mål om bæredygtig skovdrift i programperioden 2007-2013.

Særlig Drift

Tilsagn til Særlig Drift var i begyndelsen også tiltænkt at bidrage til det skovpolitiske mål om at fremme bæredygtig skovdrift og lægger sig i struktur, indhold og tilskudstyper i høj grad op ad dette. Men de skiftende tilskudsordninger i programperioden har også fået tildelt andre formål som at bidrage til sikring af levesteder for Habitatdirektivets art. 12 arter (Hasselmus og Flagermus) og siden til at sikre skovnaturtyper og -arter indenfor Natura 2000 områder (samlet af evaluators betegnet Særlig Drift).

Under afsnit 1.5.1 med nøgletal for Særlig Drift, viser tabel 1.4.1 de operationelle mål og tabel 1.4.3 den operationelle målopfyldelse. Som det fremgår af de operationelle mål, var målet at realisere 5.300 tilsagn (senere ændret til 1.000) til sikring af biodiversitet på 3.800 ha (senere ændret 2.500 ha) i programperioden.

I programperioden 2007-2013 er der realiseret 221 tilsagn til Særlig Drift (annulleringer er fratrukket), herunder bevaring af 15.335 gamle eller store træer, 17.662 meter hegn og 527,4 ha særlige driftstyper.

For målet om 5.300 tilsagn er målopfyldelsen med de realiserede 221 tilsagn langt fra opfyldt med kun 4%. Den senere nedjustering af målet i 2012 til 1.000 tilsagn giver en lidt højere målopfyldelse på 22%.

For antal ha, hvortil der er realiseret tilsagn til Særlig Drift, er målopfyldelsen ikke direkte til at beregne. Målet er 3.800 ha (senere 2.500 ha), men dataudtræk fra TILSKOV er opgjort i enten antal træer, meter hegn eller antal hektar. Hvis et estimat for hvilket areal, de 15.335 gamle og store træer bidrager med, er at der sikres 10 træer pr. hektar, bidrager 15.335 træer til at sikre levesteder for sårbare og truede arter på 1.534 ha. Hvis de 17.662 meter hegn omsættes til areal ved at antage at fx 1 ha græsningsskov e.l. kræver 400 meter hegn, har de 17.662 meter hegn bidraget til at sikre levesteder og biodiversitet på 44,2 ha. I alt vil Særlig Drift så have bidraget med estimeret 2.105,56 ha (527,4+1.534+44,2). Det giver en estimeret målopfyldelse for antal støttede hektar på 55%. Den senere nedjustering af målet i 2012 til 2.500 ha giver en noget højere estimeret målopfyldelse på 84%.

Det samlede finansielle afløb til Særlig Drift har opnået en samlet målopfyldelse på 118,73%, hvorfor Særlig Drift må have fået tilført midler i programperioden i forhold til det oprindelige beløb angivet i Landdistriktsprogram 2007-2013.

Spørger man støttemodtagerne om i hvor høj grad de mener, at tilsagnet bidrager til at beskytte skovens naturværdier, mener 67% af respondenterne at Særlig Drift i høj eller nogen grad bidrager.

Tabel 1.6.9: Formålet med at give tilsagn til Særlig Drift er at bidrage til at beskytte eller forbedre skovens naturværdier. I hvor høj grad mener du, at dit projekt bidrager til at opfylde dette formål?

	Særlig drift Slutevaluering 2007-2013
I høj grad	50% (3)
I nogen grad	17% (1)
I ringe grad	17% (1)
Slet ikke	0% (0)
Ved ikke	17% (1)
Total	100% (6)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

De interviewede sagsbehandlere og interessenter udtrykker, at tilsagn til Særlig Drift i programperioden har haft et alt for lille afløb og at ansøgerne ikke har taget tilskudsordningen til sig. Dette har resulteret i et begrænset bidrag til at fremme bæredygtig skovdrift og et begrænset bidrag til at sikre levesteder for sårbare og truede arter og skovnaturtyper. Det konstateres at tilsagn hovedsageligt er realiseret til bevarelse af store og gamle træer og kun i meget begrænset omfang til de særlige driftstyper, som skulle sikre større arealer og levesteder.

De adspurgte sagsbehandlere og interessenter er enige om at indholdet og de tilskudstyper, som der kan opnås tilsagn til, er gode og relevante for at sikre levesteder for de sårbare og truede arter og sikre skovnaturtyper. Men de skiftende vejledninger og formål har virket komplicerede og de tilskudsrunder, som tilbydes, er ikke attraktive nok set overfor den administrative byrde som følger med. Der peges på at det ikke er hensigtsmæssigt og absolut ikke brugervenligt, at støttemodtagerne skal huske at indberette hvert år i 20 år for at få støtten udbetalt som årlige rater. Dette er noget bøvl for støttemodtagerne i forhold til den meget begrænsede økonomiske gevinst. Dette gør også ordningen administrativ tung og dyr for sagsbehandlerne.

Særlig Drift med de skiftende formål må isoleret set vurderes at bidrage begrænset til at sikre biodiversitet i de danske skove i programperioden. Det noteres at den seneste tilskudsordning til sikring af skovnaturtyper og arter indenfor Natura 2000 områder kun har været åben i 2013 og derfor knapt er kommet i gang indenfor programperioden. Det kan blive interessant at følge denne tilskudsordning fremover, hvis tilskudsordningen finder sin form og bliver gjort administrativ lettere at håndtere for både sagsbehandlerne og støttemodtagerne.

Målopfylde for skovordningerne samlet

Samlet for skovordningerne i programperioden er, at der ikke er givet tilsagn i 2007, fordi Landdistriktsprogrammet mod forventning ikke var på plads. Der kom ansøgninger ind, men der blev først givet tilsagn fra foråret 2008.

Endvidere blev Grøn Driftsplan og Foryngelse lukket grundet Grøn Vækst i 2009 og først genåbnet i slutningen af 2012. Reelt set er der i programperioden kun givet tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse i 2008, 2009 og 2013.

Endeligt har Særlig Drift til at sikre sårbar og truet natur været præget af skiftende formål og vejledninger og dermed ikke rigtigt fundet sin form, heller ikke på det operationelle niveau.

De operationelle mål for Privat Skovrejsning var, at 700 (nedjusteret i 2010 til 1.300, nedjusteret i 2012 til 1.900) støttemodtagere planter 5.100 ha (nedjusteret i 2010 til 8.100 ha, nedjusteret i 2012 til 11.600 ha) i hele programperioden. Det realiserede mål er, at 1.075 støttemodtagere har plantet 7.089,03 ha. Målopfylde for 2007-2013 for Privat (og Offentlig) Skovrejsning er høj set i forhold til de oprindelige operationelle mål.

Målsætningen for det danske skovareal er i Danmarks nationale skovprogram en skovprocent på 20-25 procent. Dette indebærer en gennemsnitlig skovrejsning på ca. 4.500 ha om året. Heraf er det målet, at halvdelen skal rejses af private ejere med tilsagn. Når der er realiseret tilsagn til Skovrejsning på 7.089,03 ha i perioden 2008-2013 har det årlige bidrag været 1.182 ha.

Det er evaluators vurdering, at Privat Skovrejsning bidrager betydeligt til at øge det danske skovareal. Desuden bidrager Skovrejsning til at øge og bevare skovressourcerne, idet den type skov, som etableres, imødekommer krav om at kunne modstå klimapåvirkninger og om at være et virkemiddel for kvælstofreduktion og CO₂ binding. Evaluator vurderer, at Privat Skovrejsning bidrager til målsætningen om at fordoble det danske skovareal med ca. 26%. Den Private Skovrejsning bidrager, men kan ikke stå alene.

De operationelle mål for Grøn Driftsplan og Foryngelse er samlet at give 3.700 tilsagn (senere 1.500) til at planlægge og gennemføre succesfuld skovdrift på 205.000 ha i programperioden. Det realiserede mål er 1.583 tilsagn til at fremme og sikre bæredygtig skovdrift på 108.976 ha. Målopfylde for Grøn Driftsplan og Foryngelse er relativt høj, men begrænset pga. at der kun er realiseret tilsagn i tre af programperiodens syv år. Det vurderes at målopfylde ville være meget højere hvis tilskudsordningerne havde været åbne i hele programperioden.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 havde de centrale sagsbehandlere beregnet, at der i tidligere programperiode blev realiseret tilsagn til Grøn Driftsplan for 12% af det private skovareal og i programperiodens 2008-2009 til yderligere 27%. Hertil kommer så et vist bidrag også i 2013 og herefter igen et bidrag i 2014-2016 under næste programperiode. Desværre er det planlagt at tilsagn til Grøn Driftsplan ophører fra 2017.

Adspurgte interessenter pointerer, at det er korrekt at Grøn Driftsplan er blevet realiseret for mange ejendomme med et samlet stort areal, men at der fortsat er mange små skovejere, som endnu ikke har hverken driftsplan eller skovkort og som ikke vil vælge at omlægge til en mere naturnær drift med mindre de får tilsagn til det.

De operationelle mål for Særlig Drift er samlet at give 5.300 tilsagn (senere 1.000 tilsagn) til at sikre levesteder og biodiversitet på 3.800 ha (senere 2.500 ha) i programperioden. De realiserede mål er, at kun 221 tilsagn er realiseret til bevaring af 15.335 gamle eller store træer, 17.662 meter hegn og 527,4 ha til særlige driftstyper. Målopfyldelsen må siges at være lav for antallet af tilsagn, men der er bevaret mange store og gamle træer til naturlig død og henfald. Selvom det skovareal, hvortil der er givet tilsagn, ikke kendes, må det antages at de ejendomme, hvor træerne er sikret evig bevarelse, er biodiversitet tilknyttet store og gamle træer, samt død og døende ved, sikret. Evaluators estimat på at Særlig Drift har bidraget med sikring af 2.105,56 ha giver en estimeret målopfyldelse for antal støttede hektar på 55% i forhold til det oprindelige operationelle mål på 3.800 ha i Landdistriktsprogrammet.

Baseret på ovenstående konkluderer Evaluator at Grøn Driftsplan og Foryngelse bidrager betydeligt til de operationelle mål, der er sat for at bevare og fremme bæredygtig skovdrift, mens Særlig Drift bidrager i nogen grad men har haft nogle operationelle udfordringer i programperioden og derfor har et mere begrænset bidrag til den operationelle målopfyldelse.

annulleringer

Hvad angår annulleringer af tilsagn (uudnyttede tilsagn), behandles dette i et kapitel om gennemførelsesprocenter i den tværgående rapport for akse 1, 2 og 3. Der henvises til denne rapport. Nedenfor angives blot en kort beskrivelse af omfanget af annulleringer for skovordningerne.

Nedenstående tabel giver en oversigt over antal tilsagn før og efter fratrækning af annulleringer og heraf følgende procentvise realiserede tilsagn, samt antal annullering og heraf følgende procentvise annulleringer.

Tabel 1.6.10 Oversigt over tilsagn versus annulleringer.

Tilskudsordning	Antal tilsagn	Antal realiserede tilsagn*	% realiserede	Antal annulleringer	% annulleringer
Privat Skovrejsning	1.336	1.050	78,6%	286	21,4%
Offentlig Skovrejsning	37	25	67,6%	12	32,4%
Grøn Driftsplan	991	849	85,7%	142	14,3%
Foryngelse	1.062	734	69,1%	328	30,9%
Særlig Drift	242	221	91,3%	21	8,7%
Total	3.668	2.879	78,5%	789	21,5%

* Annulleringer fratrukket.

Særligt for Private Skovrejsning, Offentlig Skovrejsning og Foryngelse er antallet af annulleringer højt. Årsager til annulleringer for Privat Skovrejsning belyses i separat kapitel om gennemførelsesprocenter i den tværgående rapport for Akse 1,2 og 3.

Overvejelser om annullering

Hvad angår støttemodtagernes overvejelser om at annullere, når de har fået og realiseret tilsagn, er dette også behandlet i den tværgående rapport i kapitlet om gennemførelsesprocenter. Der henvises til denne rapport. Her er dog til orientering indsat de svar, som respondenterne ved spørgeskemaundersøgelsen giver vedrørende overvejelser om annullering.

Tabel 1.6.11: Har du efter at du har modtaget tilsagn overvejet at annullere tilsagnet, så projektet enten ikke blev gennemført eller blev gennemført uden støtte fra tilskudsordning?

	Procentandel
Ja	14% (24)
Nej	82% (138)
Ved ikke	4% (7)
Total	100% (169)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Kun 14% af respondenterne har haft overvejelser om at annullere det godkendte tilsagn. De adspurgte sagsbehandlere nævner også at der opleves et meget lille klageomfang for skovordningerne.

Som årsag til overvejslen om at annullere, svarer respondenterne bl.a. nedenstående. Det noteres, at nogle støttemodtager har oplevet udfordringer omkring den administrative håndtering og stive eller komplicerede regler, samt at der kontinuert bliver lavet om på reglerne.

Administrationen:

- For administrativt besværligt og for økologisk restriktiv, for og for små penge; for meget besvær
- Bøvl med ansøgningsform, manglende fleksibilitet med tolkningen af reglerne, så jeg valgte at plante under det halve af projektet som skovrejsning. Resten plantes som nål uden tilskud.
- Frustration over administration af ordningen
- Systemet er for stift. Det er for nemt for de 'små' at komme i klemme pga. kommunikationsfejl. Man føler sig i høj grad mistænkeliggjort af systemet og vi holder os langt væk fra tilskudsordninger i fremtiden. Så hellere bestemme selv!
- Myndighedernes modvilje mod at samarbejde og give forståelige anvisninger hver gang der ændres på regler. Ejerens frygt for at de data der indsamles om skovdriften bliver offentlig tilgængelige
- Vi havde faktisk fået tilskud fra puljen året før, men jeg skulle på barsel og måtte udsætte projektet. Det havde været nemmere for alle parter hvis vi havde kunnet få udsættelse af projektet det år.

Ordningernes regler og krav:

- Fordi der blev lavet om på reglerne

SLUTEVALUERING AF DET DANSKE LANDDISTRIKTSPROGRAM 2007-2013

- Komplicerede regler, der modarbejder god skovnaturudvikling. Tilskudsreglerne fordrer meget traditionel skovrejsning med fokus på træproduktion
- manglende relevans; formålsløst i forhold til driften.
- Ringe tilskudsbeløb, mange krav
- Arbejdsindsats med vedligehold
- Det forekom frugtøst at spilde tid på at planlægge noget der ikke var økonomi til at gennemføre.
- forrentning for lavt
- måtte opgives pga. mgl. mulighed for brug af pesticider og herbicider, samt for ringe et plantetal
- Fordi de tror de skal bestemme hvad der skal plantes.

Skovbrugskonsulterne:

- Dårlig rådgivning. Tidsmangel hos konsulent.
- Ved første møde med konsulenten, blev jeg klar over, at naturen var ligegyldig. Det var en, der intet anede om natur mv. Derfor stoppede jeg projektet inden det kom i gang

1.6.3 Effekter

For tilskudsordningerne vurderes opnåede effekter gennem følgende evalueringsspørgsmål:

- I hvilket omfang har ordningerne bidraget til at beskytte og forbedre naturlige ressourcer og landskaber, herunder biodiversitet og skov med høj naturværdi?
- I hvilket omfang har de støttede aktiviteter haft betydning for grundvandsbeskyttelse og reduktion i kvælstofudvaskning? (Privat og Offentlig Skovrejsning)
- I hvilket omfang har ordningerne bidraget til at begrænse og tilpasse til klimaændringer?
- I hvilket omfang har tilsagn bidraget til at øge skovområdernes herlighedsværdi for offentligheden?
- I hvilket omfang har ordningerne bidraget til at forbedre konkurrenceevnen i sektoren?

Der er i dette afsnit lagt vægt på at vurdere især effektindikatorer, som fremgår i tabelform med forventede effekter, ex ante beregnede effekter og realiserede effekter under de økonomiske nøgletal for hver af tilskudsordningerne. I nedenstående vurderes de forventede effekter i forhold til de realiserede effekter, som fordeler sig på:

- Ændring i areal med høj naturværdi og områder med succesfuld forvaltning
- Ændring i bruttonæringsstofbalance
- Stigning i produktionen af vedvarende energi
- Betydning for ejendommenes økonomi.

Ændring i areal med høj naturværdi og områder med succesfuld forvaltning

Privat og Offentlig Skovrejsning

Det oprindelige formål bag Skovrejsning var at finde alternativ anvendelse for marginal landbrugsjord, som det ikke længere kunne betale sig at dyrke. I dag er der flere forventninger til de nye skove. Skovene skal, ud over at producere træ, forbedre miljøet gennem at beskytte grundvandet, fremme biodiversitet og reducere CO2 forbruget.

I Landdistriktsprogrammet er den målsatte effekt af Skovrejsning at der rejses 5.100 ha skov, mens det ex ante beregnede effekt er 4.700 ha løvskov. Den realiserede effekt er opgjort til 6.518,7 ha Privat Skovrejsning og 570,33 ha Offentlig Skovrejsning. Dette giver en samlet realiseret skovrejsning på 7.089,03 ha, hvor naturværdien for en relativ stor del af det samlede areal må vurderes at være øget, idet etableringen sker med fortrinsvis hjemmehørende træarter på hovedsageligt tidligere landbrugsarealer og som oftest uden brug af kemikalier og med skånsom jordbearbejdning.

Ved at rejse skov uden brug af pesticider, med brug af hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter, samt at have fokus på en fremtidig bæredygtig skovdrift og anlæggelsen af skovbryn, er det forventeligt at Skovrejsning bidrager til at opnå og sikre høje naturværdier og at forbedre miljøet.

Den realiserede effekt af Skovrejsning på 7.089 ha er således højere end den målsatte effekt på 5.100 ha rejst skov som bidrag til arealer med højere naturværdi. Effektopfyldelsen er beregnet til 139%.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 havde de centrale sagsbehandlere gennemført beregninger, som viste, at for 94% af de støttede hektarer er anlæggelse og pleje gennemført uden brug af pesticider og dybdepløjning er undgået på 40% af arealerne. Evaluator vurderer, at Skovrejsning bidrager væsentligt til at bevare eller forbedre mulighederne for biodiversiteten på de ejendomme, som har fået tilsagn.

Ud fra ovenstående betragtninger og med baggrund i formål, tilskudstyper og kravsat til Skovrejsning, vurderer evaluator, at tilsagn til Skovrejsning i høj grad er adfærdsregulerende og bidrager til at forbedre miljø og øge naturværdierne på arealerne.

Grøn Driftsplan og Foryngelse

I Landdistriktsprogrammet (LDP) 2007-2013 er en af de målsatte effekter for Grøn Driftsplan og Foryngelse at bidrage til at vedligeholde naturværdier på 78.000 ha. Denne effekt deles med Særlig Drift m.fl. I NAER's statusrapport fra 2014 for programperioden 2007-2013 er den realiserede effekt opgjort til at Grøn Driftsplan og Foryngelse bidrager med at vedligeholde naturværdier på 108.890 ha.

Den realiserede effekt på 108.890 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse, er således meget positivt i forhold til den målsatte effekt om at vedligeholde 78.000 ha. Effektopfyldelsen er beregnet til 139%.

I LDP 2007-2013 er der ikke angivet en målsat effekt for ændring i areal med høj naturværdi, men i NAER's statusrapporter angives i 2010 en målsat effekt på 15.300 ha, som revideres til 12.300 ha i 2012. Denne effekt deles også med Særlig Drift. I NAER's statusrapport fra 2014 for programperioden 2007-2013 er den realiserede effekt opgjort til 7.314 ha hvor der er sket ændring i areal med høj naturværdi.

Den realiserede effekt på 7.314 ha med ændringer i areal med højere naturværdi er således lavere end den målsatte effekt på 15.300 ha fra 2010 (48% opfyldt) og den senere reviderede målsatte effekt på 12.300 ha fra 2012 (60% opfyldt).

I LDP 2007-2013 er den tredje forventede effekt for Grøn Driftsplan og Foryngelse at bidrage til at 205.000 ha er under succesfuld forvaltning. Denne effekt revideres senere i en NAER rapport til 125.000 ha i 2012. Den realiserede effekt i NAER's statusrapport fra 2014 for programperioden er angivet til i alt 108.890 ha.

Den realiserede effekt på 108.890 ha under succesfuld forvaltning via Grøn Driftsplan og Foryngelse er således meget lavere end den målsatte effekt på 205.000 ha (53% opfyldt) og lidt lavere end den senere reviderede effekt på 125.000 ha (87% opfyldt).

De adspurgte sagsbehandlere finder, at Grøn Driftsplan gennemføres for skovområder, som ellers ikke ville have gode skovkort og planer med registrerede naturværdier. Det er vurderingen, at de grønne driftsplaner og kort bidrager til at give skovejere indsigt og et godt redskab til at bevare og sikre både de kendte større naturværdier og de små naturværdier i skovene, som de ikke kendte til. Dermed opstår der større fokus på at sikre deres beskyttelse når f.eks. entreprenører foretager skovoperationer i skovene. Hermed bidrager Grøn Driftsplan til at sikre en succesfuld forvaltning af det samlede skovareal, hvortil der er realiseret tilsagn.

For Foryngelse af nåletræsarealer med løv, mener de adspurgte sagsbehandlere at der gennem et økonomisk incitament er blevet plantet en del mere løvskov end der ellers ville være plantet. Typisk er det meget små projekter og dermed små arealer i skoven, som tilplantes med løv i stedet for nål.

Særlig Drift

I Landdistriktsprogrammet (LDP) 2007-2013 er en af de forventede effekter for Særlig Drift også at bidrage til at vedligeholde naturværdier på 78.000 ha. Denne forventede effekt deles med Grøn Driftsplan og Foryngelse m.fl. Der er ikke ex ante beregnet effekt. For perioden 2007-2013 viser TILSKOV, at den realiserede effekt er bevaring af 15.335 gamle eller store træer, 17.662 meter hegn og 527,4 ha særlige driftstyper. Med evaluators estimat under mållopfyldelse om, at de realiserede effekter kan udtrykkes som at Særlig Drift bidrager til sikring af ~2.106 ha skov, kan de realiserede effekter sammen med den realiserede effekt for Grøn Driftsplan og Foryngelse på 108.890 ha, vurderes at have bidraget med at vedligeholde naturværdier på 110.996 ha.

Den realiserede effekt på 110.996 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan, Foryngelse og Særlig Drift, er således meget positivt i forhold til den forventede effekt om at vedligeholde 78.000 ha.

I LDP 2007-2013 er der ikke angivet en målsat effekt for ændring i areal med høj naturværdi, men i NAER's statusrapporter angives i 2010 en målsat effekt på 15.300 ha, som revideres til 12.300 ha i 2012. Denne målsatte effekt deles med Grøn Driftsplan og Foryngelse. Hvis evaluators estimat for at Særlig Drift bidrager med ~2.106 ha igen bruges som et udtryk for en realiseret en ændring i areal med høj naturværdi, giver dette sammen med den realiserede effekt fra Grøn Driftsplan og Foryngelse på 7.314 ha en estimeret realiseret effekt på i alt ~9.420 ha.

Den realiserede effekt på 9.420 ha med ændring i areal med høj naturværdi for alle tre tilskudsordninger er dog fortsat lavere end den målsatte effekt på 15.300 ha fra 2010 og den senere reviderede målsatte effekt på 12.300 ha fra 2012.

De adspurgte sagsbehandlere finder, at Særlig Drift til at sikre sårbar og truet natur har været plaget af skiftende vejledninger, vekslende tilskudsmuligheder og besværlige indberetningsregler. Særlig Drift har ikke rigtigt fundet sin form og opfattes som at have uklare og skiftende mål af både sagsbehandlere, interessenter og støttemodtagere. De administrative udfordringer har ikke kunnet svare sig for støttemodtagerne, hvilket sagsbehandlere og interessenter mener kan have holdt mange tilbage fra at søge om tilsagn til Særlig Drift.

Naturværdier, grundvand og klima i øvrigt

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne for alle tilskudsordningerne bedt om at svare på i hvor høj grad tilsagn bidrager til at beskytte og forbedre høje naturværdier. For Privat Skovrejsning svarer 97%, at de realiserede tilsagn i høj eller nogen grad bidrager. For Offentlig Skovrejsning svarede 75%, at de realiserede tilsagn bidrager i høj eller nogen grad. For Grøn Driftsplan mener 74% og for Foryngelse 83%, at det realiserede tilsagn bidrager i høj eller nogen grad. Men for Særlig Drift mener kun 50%, at det realiserede tilsagn bidrager i høj eller nogen grad.

Tabel 1.6.12: I hvor høj grad bidrager tilskudsordningerne til at beskytte og forbedre biodiversitet og skov med høj naturværdi?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	74% (79)	50% (2)	24% (11)	59% (10)	17% (1)
I nogen grad	23% (25)	25% (1)	50% (23)	24% (4)	33% (2)
I ringe grad	3% (3)	0% (0)	20% (9)	6% (1)	50% (3)
Slet ikke	0% (0)	25% (1)	2% (1)	6% (1)	0% (0)
Ved ikke	0% (0)	0% (0)	4% (2)	6% (1)	0% (0)
Total	100% (107)	100% (4)	100% (46)	100% (17)	100% (6)

(I) angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Støttemodtagerne har således god tiltro til at en effekt af skovordningerne er at de bidrager til at beskytte og forbedre biodiversitet og sikre høj naturværdi på de arealer, hvortil der er realiseret tilsagn.

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne for skovrejsning også bedt om at svare på i hvor høj grad tilsagn bidrager til at beskytte grundvandet. Hertil svarer 86% af respondenterne for Privat Skovrejsning og 75% af respondenterne for Offentlig Skovrejsning, at de realiserede tilsagn til skovrejsning i høj eller nogen grad bidrager til grundvandsbeskyttelse.

Tabel 1.6.13: I hvilket omfang vurderer du at tilsagn til skovrejsning har betydning for grundvandsbeskyttelse?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning
I høj grad	53% (57)	75% (3)
I nogen grad	33% (35)	0% (0)
I ringe grad	7% (7)	0% (0)
Slet ikke	4% (4)	25% (1)
Ved ikke	4% (4)	0% (0)
Total	100% (107)	100% (4)

(I) angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Støttemodtagerne viser således også relativ god tiltro til at en effekt af skovrejsningen er, at den bidrager til at beskytte grundvand.

Ved spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne bedt om at svare på i hvor høj grad tilskudsordningerne bidrager til at tilpasse ejendommen til klimaændringer. For Privat Skovrejsning svarer 66%, at tilsagn til Skovrejsning i høj eller nogen grad bidrager. For Offentlig Skovrejsning svarer kun 25%, at Skovrejsning bidrager i høj eller nogen grad. For Grøn Driftsplan mener kun 30% og for Foryngelse 59%, at tilsagn bidrager i høj eller nogen grad. For Særlig Drift mener kun 17% at tilsagn bidrager i høj eller nogen grad.

Tabel 1.6.14: I hvilket omfang vurderer du at tilsagnet bidrager til at tilpasse ejendommen til klimaændringer?

	Privat Skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	27% (29)	0% (0)	0% (0)	18% (3)	0% (0)

I nogen grad	39% (42)	25% (1)	30% (14)	41% (7)	17% (1)
I ringe grad	7% (7)	50% (2)	41% (19)	29% (5)	17% (1)
Slet ikke	6% (6)	25% (1)	13% (6)	6% (1)	50% (3)
Ved ikke	21% (23)	0% (0)	15% (7)	6% (1)	17% (1)
Total	100% (107)	100% (4)	100% (46)	100% (17)	100% (6)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Med hensyn til CO₂-binding giver det god mening at de private støttemodtagere finder, at en effekt af Skovrejsningen er at den bidrager til at værne om klimaet, mens effekten for de øvrige tilskudsordninger ikke direkte er at de bidrager til CO₂-binding.

Ændring i bruttonæringsstofbalance

Privat og Offentlig Skovrejsning

I Landdistriktsprogrammet 2007-2013 er det en målsat effekt, at Privat Skovrejsning bidrager med at reducere udvaskningen med 200 tons kvælstof og dermed bidrager til at nå målsætningen i Vandmiljøplan III. Antagelsen er bl.a. at gødning og pesticider anvendes i langt mindre grad i skovbrug end i landbrug.

Ifølge virkemiddelskatalogets oplysninger vil udvaskning fra et skovområde bl.a. afhænge af skovens alder og hvorvidt skoven er etableret på omdriftsarealer. Det anbefales, at der til vurdering af den fremtidige effekt ved etablering af skov på omdriftsarealer regnes med en N-reduktion på 50 kg /ha/år. Hvis skoven rejses på tidligere græsarealer vil der derimod være tale om en ubetydelig ændring i N-udvaskningen.

Det er opgjort at der i 2007-2013 er givet tilsagn til at etablere skov på i alt 7.089,73 ha for både den Private og Offentlige Skovrejsning. Ud fra spørgeskemaundersøgelsen anslås, at 75% af arealerne tidligere var i omdrift (med én-årige eller flerårige afgrøder), svarende til ca. 5.317 ha. Med ovennævnte N-reduktionseffektivitet kan der beregnes en N-reduktionseffekt af skovordningerne på ca. 266 ton N /år.

Den realiserede effekt på 266 ton N/år er således højere end den målsatte effekt på 200 ton kvælstof. Dette emne behandles yderligere i den tværgående rapport om kvælstof af reduktion for Akse 1, 2 og 3.

Ved spørgeundersøgelsen blev respondenterne, som har modtaget tilsagn til Privat og Offentlig Skovrejsning, bedt om at vurdere i hvor høj grad tilsagnet om tilskud til Skovrejsning bidrager til at mindske kvælstofudvaskningen fra ejendommen. Hertil svarer 74% for Privat Skovrejsning, at tilsagnet bidrager i høj eller nogen grad og 75% for Offentlig Skovrejsning at tilsagnet bidrager i høj eller nogen grad.

Tabel 1.6.15: I hvilket omfang vurderer du at tilsagnet til Skovrejsning bidrager til at mindske kvælstofudvaskningen fra ejendommen?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning
I høj grad	50% (54)	25% (1)
I nogen grad	24% (26)	50% (2)

I ringe grad	14% (15)	0% (0)
Slet ikke	8% (9)	25% (1)
Ved ikke	3% (3)	0% (0)
Total	100% (107)	100% (4)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Støttemodtagerne viser således også relativ god tiltro til at en effekt af skovrejsningen er at den bidrager til at mindske kvælstofudvaskningen og hermed til at beskytte vandmiljøet.

Stigning i produktion af vedvarende energi

Privat og Offentlig Skovrejsning

En forventet stigning i produktionen af vedvarende energi var i Landdistriktsprogrammet 2007-2013 ikke kvantificeret eller angivet med en forventet effekt. Der er heller ikke ex ante beregnet en effekt af skovrejsningen i forhold til stigning i produktion. En realiseret stigning i produktionen af vedvarende energi er derfor her heller ikke beregnet, hvorfor effekten kun behandles på et overordnet niveau.

Ved de kvalitative interviews giver sagsbehandlere og interessenter udtryk for, at den rejste skov ikke altid har en optimal karakter ud fra en produktionsmæssig vurdering. I flere tilfælde rejses der skov med mange træarter grundet ønsket om at højne naturværdier, herlighedsværdi og jagtmuligheder på ejendommene. De etablerede blandingskulturer af primært løvtræer kan give nogle produktionsmæssige ulemper i beplantningernes første leveår og vil kræve nogen pleje fra støttemodtagernes side, før bevoksningerne kan give et produktivt udbytte.

Men omvendt udtrykker de adspurgte sagsbehandlere og interessenter, at der rejses skov og at der også rejses meget god og spændende skov og at når der rejses skov med fredsskovspligt, skal de skovreste arealer også nok blive til skov, selvom mange ikke har fokus på biomasseproduktion men mere på herlighedsværdi, jagt og naturinteressenter.

Den overordnede vurdering er, at der ved etablering af skov på tidligere landbrugsarealer alt andet lige sker en stigning i biomasse på arealerne, særligt set over en trægeneration. Her betyder støttemodtagernes forpligtelse i forhold til fredsskovspligten på arealerne, at hvor der realiseres skovrejsning forbliver det skov fremover.

Betydning for ejendommens økonomi

Selvom det ikke er beskrevet som et mål eller en effekt af de enkelte skovordninger, er det en forventet effekt i det overordnede Landdistriktsprogram, at tilskudsordningerne bidrager til at oprette de produktive funktioner i skovdriften. For eksempel at produktionen af skovbrugsprodukter gøres mere rationel, at afsætningen af skovbrugsprodukter forbedres, at beskæftigelse øges og at indkomstniveauet opretholdes eller øges. I spørgeskemaundersøgelsen blev respondenterne bedt om at vurdere i hvilken grad de enkelte tilskudsordninger har en positiv betydning for ejendommens økonomi.

For Skovrejsning er den overordnede holdning, at tilsagn ikke har særlig betydning for driftens økonomi (beskæftigelse, overlevelse og afsætning), herunder at tilsagn slet ikke har en betydning for mellem 39-45% af respondenterne. Men til gengæld har de realiserede tilsagn en vis betydning for ejendommens værdi, hvor 74% af respondenterne finder at tilsagn i høj eller nogen grad har betydning.

For Grøn Driftsplan og Foryngelse er det stort set samme billede, at tilsagn ikke har haft en særlig stor betydning for driftens økonomi (beskæftigelse, overlevelse og afsætning), herunder at tilsagn slet ikke har en betydning for mellem 35-37% af respondenterne for Grøn Driftsplan og for mellem 12-35% af respondenterne for Foryngelse. Men igen har de realiserede tilsagn dog en vis betydning for ejendommens værdi, hvor 52% af respondenterne for Grøn Driftsplan finder at tilsagn i høj eller nogen grad har en betydning, mens 53% af respondenterne for Foryngelse finder at tilsagn i høj eller nogen grad har en betydning.

For Særlig Drift tyder det heller ikke på at tilsagn har en økonomisk betydning for støttemodtagerne, idet respondenternes svar fordeler sig fra i høj grad til slet ikke og endog med 33-50% for at tilsagn slet ikke har haft en betydning.

Tablet 1.6.16: I hvilken grad mener du at tilsagnet har positiv betydning for ejendommens økonomi?

Privat skovrejsning	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
I forhold til beskæftigelse	3% (3)	18% (19)	30% (32)	45% (48)	5% (5)	100% (107)
Ift. økonomisk overlevelse	5% (5)	16% (17)	34% (36)	44% (47)	2% (2)	100% (107)
Ift. øget indkomst/afsætning	4% (4)	16% (17)	37% (40)	39% (42)	4% (4)	100% (107)
Ift. ejendommens værdi	23% (25)	51% (55)	15% (16)	6% (6)	5% (5)	100% (107)

Grøn driftsplan	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
I forhold til beskæftigelse	7% (3)	20% (9)	35% (16)	35% (16)	4% (2)	100% (46)
Ift. økonomisk overlevelse	4% (2)	20% (9)	37% (17)	37% (17)	2% (1)	100% (46)
Ift. øget indkomst/afsætning	4% (2)	28% (13)	28% (13)	37% (17)	2% (1)	100% (46)
Ift. ejendommens værdi	22% (10)	30% (14)	22% (10)	24% (11)	2% (1)	100% (46)

Foryngelse	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
I forhold til beskæftigelse	6% (1)	24% (4)	29% (5)	24% (4)	18% (3)	100% (17)
Ift. økonomisk overlevelse	12% (2)	12% (2)	53% (9)	12% (2)	12% (2)	100% (17)
Ift. øget indkomst/afsætning	0% (0)	0% (0)	53% (9)	35% (6)	12% (2)	100% (17)
Ift. ejendommens værdi	12% (2)	41% (7)	29% (5)	6% (1)	12% (2)	100% (17)

Særlig drift	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
I forhold til beskæftigelse	0% (0)	17% (1)	50% (3)	33% (2)	0% (0)	100% (6)
Ift. økonomisk overlevelse	0% (0)	17% (1)	50% (3)	33% (2)	0% (0)	100% (6)
Ift. øget indkomst/afsætning	0% (0)	17% (1)	33% (2)	50% (3)	0% (0)	100% (6)
Ift. ejendommens værdi	0% (0)	33% (2)	17% (1)	50% (3)	0% (0)	100% (6)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

For den økonomiske effekt er den overordnede holdning hos respondenterne, at tilsagn ikke har særlig betydning for økonomien, hvorfor skovordningerne bidrager begrænset til de økonomiske effekter. Dog vurderes Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse at have en vis effekt og positiv betydning for ejendommens værdi.

Evaluator vurderer, at skovordningerne økonomisk set har en begrænset betydning og derfor bidrager meget begrænset til de økonomiske effekter, men at ejendommens herlighedsværdi stiger grundet ønsket om at øge naturværdien, jagtmulighederne og friluftslivets muligheder.

Effekter for skovordningerne samlet

Ovenfor er de forventede effekter vurderet ud fra de realiserede effekter mht.

- Ændring i areal med høj naturværdi og områder med succesfuld forvaltning
- Ændring i bruttonæringsstofbalance
- Stigning i produktionen af vedvarende energi
- Betydning for ejendommenes økonomi.

Ud fra de foregående afsnit konkluderes, at der er opnået betydelige effekter via skovordningerne.

Ved at rejse skov uden brug af pesticider, med brug af hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter, samt at have fokus på en fremtidig bæredygtig skovdrift og anlæggelsen af skovbryn, er det forventeligt at Skovrejsning bidrager til at opnå og sikre høje naturværdier og at forbedre miljøet.

Den realiserede effekt af Skovrejsning på 7.089,03 ha er højere end den målsatte effekt på 5.100 ha rejst skov som bidrag til areal med højere naturværdi. For den realiserede Skovrejsning på 7.089,73 ha må naturværdien for en relativ stor del af det samlede areal vurderes at være øget, idet etableringen sker med hjemmehørende træarter på hovedsageligt tidligere landbrugsarealer og som oftest uden brug af kemikalier og med skånsom jordbearbejdning. Med baggrund i formål, tilskudstyper og realiserede effekter for Privat Skovrejsning, vurderer evaluator, at tilskudsordningen i høj grad er adfærdsregulerende og bidrager til ændring af areal med høj naturværdi.

Grøn Driftsplan gennemføres for skovområder, som ellers ikke ville have gode skovkort og planer med registrerede naturværdier. De grønne driftsplaner og skovkort bidrager til at give skovejere indsigt og et godt redskab til at bevare og sikre de kendte større naturværdier og de små naturværdier i skovene, som de ikke kendte til. Dermed er der større fokus på at sikre deres beskyttelse under arbejde i skovene.

Den realiserede effekt på 108.890 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse, er meget positivt i forhold til den målsatte effekt om at vedligeholde 78.000 ha. Den realiserede effekt på 108.890 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan, Foryngelse og Særlig Drift, er meget positivt i forhold til den forventede effekt om at vedligeholde 78.000 ha. Den realiserede effekt på estimeret ~9.420 ha med ændring i areal med høj naturværdi for alle tre tilskudsordninger er dog fortsat lavere end den målsatte effekt på 15.300 ha fra 2010 og den senere

reviderede effekt på 12.300 ha fra 2012. Den realiserede effekt på 108.890 ha under succesfuld forvaltning via Grøn Driftsplan og Foryngelse er dog meget lavere end den målsatte effekt på 205.000 ha og lidt lavere end den senere reviderede effekt på 125.000 ha.

For Grøn Driftsplan og Foryngelse er tilsagn kun givet i 2008, 2009 og 2013, hvilket må tages i betragtning og må vurderes at være en stor del af årsagen til at de forventede effekter for ændring i areal med høj naturværdi og areal under succesfuld forvaltning ikke helt er opnåede. For særlig Drift har de skiftende vejledninger og de skiftende formål sandsynligvis bidraget til at afholde skovejere fra at ansøge.

Støttemodtagerne har god tiltro til at effekten af alle skovordningerne er at de bidrager til at beskytte og forbedre biodiversitet og sikre høj naturværdi på de arealer, hvortil der er realiseret tilsagn. Støttemodtagerne viser også relativ god tiltro til at en effekt af skovrejsningen, er at den bidrager til at beskytte grundvandet. Med hensyn til CO₂-binding finder de private støttemodtagere også, at effekten af Skovrejsningen er at den bidrager til at værne om klimaet, mens effekten for de øvrige tilskudsordninger ikke direkte er at de bidrager til CO₂-binding.

Med baggrund i formål, tilskudstyper og realiserede effekter for de år, hvor disse tilskudsordninger har fungeret og med de nævnte udfordringer i mente, som tilskudsordningerne har haft i programperioden, vurderer evaluators at Grøn Driftsplan, Foryngelse og Særlig Drift har stor effekt og et signifikant bidrag til at vedligeholde areal med høj naturværdi, til at ændre areal med høj naturværdi og til at sikre en succesfuld forvaltning af det samlede skovareal, hvortil der er realiseret tilsagn.

Med hensyn til ændring i bruttonæringsstofbalance er det en målsat effekt, at Privat Skovrejsning bidrager med at reducere udvaskningen med 200 tons kvælstof. Ifølge virkemiddelskataloget anbefales det, at der til vurdering af den fremtidige effekt ved etablering af skov på omdriftsarealer regnes med en N-reduktion på 50 kg /ha/år. Hvis skoven rejses på tidligere græsarealer vil der derimod være tale om en ubetydelig ændring i N-udvaskningen. Den realiserede effekt er beregnet til at være 266 ton N/år og er dermed højere end den målsatte effekt på 200 ton kvælstof. Dette emne behandles yderligere i den tværgående rapport om kvælstof af reduktion for Akse 1, 2 og 3.

En forventet stigning i produktionen af vedvarende energi var i Landdistriktsprogrammet 2007-2013 ikke kvantificeret eller angivet med en forventet effekt. En realiseret stigning i produktionen af vedvarende energi er derfor heller ikke beregnet, hvorfor effekten kun behandles på et overordnet niveau.

Adspurgte sagsbehandlere og interessenter udtrykker at skovrejsningen ikke altid har en optimal karakter ud fra en produktionsmæssig vurdering. I flere tilfælde rejses der skov med mange træarter grundet ønsket om at højne naturværdier, herlighedsværdi og jagtmuligheder på ejendommene. Omvendt rejses der faktisk megen god og spændende skov. Evaluator vurderer, at der ved etablering af skov på tidligere landbrugsarealer alt andet lige sker en stigning i biomasse på arealerne, særligt set over en trægeneration. Her betyder støttemodtagernes forpligtelse i forhold til fredsskovspligten på arealerne, at hvor der realiseres skovrejsning forbliver det skov fremover.

For den økonomiske effekt er den overordnede holdning hos respondenterne, at tilsagn ikke har særlig betydning for økonomien, hvorfor skovordningerne bidrager begrænset til de økonomiske effekter. Dog vurderes Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse at have en vis effekt og positiv betydning for ejendommens værdi. Evaluator vurderer, at skovordningerne økonomisk set har en begrænset betydning

og derfor bidrager meget begrænset til de økonomiske effekter, men at ejendommens herlighedsværdi stiger grundet ønsket om at øge naturværdien, jagtmulighederne og friluftslivets muligheder.

1.6.4 Effektivitet

For tilskudsordningerne, vurderes effektiviteten af skovordningerne gennem følgende:

- I hvor høj grad er de realiserede tilsagn levedygtige i forhold til kvalitet og vedligeholdelse?
- I hvilket omfang er kvaliteten af de støttede tilsagn er i overensstemmelse med formålet for hhv. Skovrejsning og bæredygtig skovdrift?
- I hvor høj grad rummer skovordningerne dødvægt?

Nedenfor behandles først levedygtighed efterfulgt af et kort afsnit om Dødvægt.

Levedygtighed

Skovordningerne har ikke et økonomisk mål, men i højere grad et mål om at bevare og forbedre biodiversitet og at fremme bæredygtighed, hvorfor levedygtigheden for skovordningerne handler om kvalitet og vedligeholdelse. I dette afsnit lægges vægten derfor på en vurdering af kvaliteten af de realiserede tilsagn og på hvorvidt disse vil blive vedligeholdt efter tilsagnet ophører.

Spørger man generelt støttemodtagerne om at vurdere i hvilket omfang kvaliteten af de realiserede tilsagn stemmer overens med tilskudsordningernes mål og krav, får man nedenstående fordeling. For Privat Skovrejsning svarer 92% af respondenterne, at kvaliteten er i overensstemmelse med krav og mål i høj eller nogen grad; for Offentlig Skovrejsning 75% i høj eller nogen grad, for Grøn Driftsplan 79% i høj eller nogen grad, for Foryngelse 94% i høj eller nogen grad og for Særlig Drift 67% i høj eller nogen grad.

Tabel 1.6.18: I hvilket omfang vurderes kvaliteten af de støttede tilsagn at være i overensstemmelse med tilskudsordningens krav og mål?

	Privat skovrejsning	Offentlig skovrejsning	Grøn driftsplan	Foryngelse	Særlig drift
I høj grad	77% (82)	50% (2)	46% (21)	53% (9)	50% (3)
I nogen grad	15% (16)	25% (1)	33% (15)	41% (7)	17% (1)
I ringe grad	2% (2)	0% (0)	13% (6)	0% (0)	17% (1)
Slet ikke	1% (1)	25% (1)	7% (3)	6% (1)	0% (0)
Ved ikke	6% (6)	0% (0)	2% (1)	0% (0)	17% (1)
Total	100% (107)	100% (4)	100% (46)	100% (17)	100% (6)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Privat og Offentlig Skovrejsning

Spørger man støttemodtagerne af tilsagn til Privat Skovrejsning svarer 83%, at tilsagnet bidrager til at rejse skov uden brug af pesticider i høj eller nogen grad, 62% svarer, at tilsagn i høj eller nogen grad bidrager til, at de rejser skov med skånsom jordbehandling; 84% finder, at tilsagnet i høj eller nogen grad medfører, at de rejser skov med hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter; og igen 72% udtrykker, at tilsagnet har medført, at de rejser skov med anlæggelse af skovbryn og fokus på fremtidig bæredygtig skovdrift.

Tabel 1.6.19: Har tilskudsordningen medført, at

Privat skovrejsning	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Du rejste skov uden brug af pesticider?	67% (72)	16% (17)	6% (6)	7% (8)	4% (4)	100% (107)
Du rejste skov med skånsom jordbearbejdning?	35% (37)	27% (29)	14% (15)	18% (19)	7% (7)	100% (107)
Du rejste skov med hjemmehørende /lokalitets-tilpassede træarter?	49% (52)	35% (37)	4% (4)	4% (4)	9% (10)	100% (107)
Du rejste skov med fokus på bæredygtig skovdrift og anlæggelse af skovbryn?	44% (47)	28% (30)	10% (11)	11% (12)	7% (7)	100% (107)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen i 2010, viste spørgeundersøgelsen lignede resultater, herunder at 70% af respondenterne svarede, at tilsagn i høj eller nogen grad bidrog til, at de rejste skov med skånsom jordbehandling. 78% fandt, at tilsagnet i høj eller nogen grad medførte, at de rejste skov med hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter. 59% udtrykte, at tilsagnet havde medført, at de har rejst skov med anlæggelse af skovbryn med fokus på fremtidig bæredygtig skovdrift. Hele 80% svarede, at tilsagnet havde medført, at de rejste skov uden brug af pesticider.

Spørger man støttemodtagerne af Offentlig Skovrejsning, er overbevisningen lidt lavere. Her svarer 50% af respondenterne, at tilsagn i høj eller nogen grad bidrager til, at de rejser skov med skånsom jordbehandling. 50% finder, at tilsagnet i høj eller nogen grad medfører, at de rejser skov med hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter. Og igen 50% udtrykker, at tilsagnet medfører, at de rejser skov med anlæggelse af skovbryn og med fokus på fremtidig bæredygtig skovdrift.

Tabel 1.6.20: Har tilskudsordningen medført, at

Offentlig skovrejsning	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Du rejste skov uden brug af pesticider?	50% (2)	0% (0)	0% (0)	50% (2)	0% (0)	100% (4)
Du rejste skov med skånsom jordbearbejdning?	25% (1)	25% (1)	0% (0)	50% (2)	0% (0)	100% (4)
Du rejste skov med hjemmehørende /lokalitets-tilpassede træarter?	25% (1)	25% (1)	0% (0)	50% (2)	0% (0)	100% (4)
Du rejste skov med fokus på bæredygtig skovdrift og anlæggelse af skovbryn?	25% (1)	25% (1)	0% (0)	50% (2)	0% (0)	100% (4)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Grøn Driftsplan og Foryngelse

For tiltag, der forbedrer og bevarer naturværdier, svarer 67% af støttemodtagerne af Grøn Driftsplan, at tilsagnet bidrager til at de gennemfører registrering af nøglebiotoper, 48% svarer, at tilsagnet i høj eller nogen grad medfører, at de gennemfører lokalitetskortlægning, og 57% udtrykker, at tilsagnet i høj eller nogen grad medfører, at de vælger at udarbejde en plan for at beskytte naturværdierne.

Tabel 1.6.21: Har tilskudsordningen medført, at

Grøn driftsplan	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Du gennemførte registrering af nøglebiotoper?	30% (14)	37% (17)	7% (3)	17% (8)	9% (4)	100% (46)
Du valgte at gennemføre lokalitetskortlægning?	28% (13)	20% (9)	11% (5)	30% (14)	11% (5)	100% (46)
Du valgte at udarbejde en plan for beskyttelse af naturværdier?	20% (9)	37% (17)	9% (4)	26% (12)	9% (4)	100% (46)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 svarede støttemodtagerene på lignende vis men med en højere grad af overbevisning, idet 76% svarede, at tilsagnet medførte, at de valgte at få registreret nøglebiotoper og 73% at de pga. tilsagn havde udarbejdet en plan for beskyttelse af naturværdier.

For Foryngelse svarer 83% af respondenterne, at tilsagn medfører, at de planter løvtræer i stedet for nåletræer i høj eller nogen grad, 77% svarer at de foryrer ekstensivt pga. tilsagn, og 70% at planter uden brug af pesticider.

Tabel 1.6.22: Har tilskudsordningen medført, at

Foryngelse	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Du valgte at plante løvtræer frem for nåletræer?	24% (4)	59% (10)	12% (2)	0% (0)	6% (1)	100% (17)
Du valgte at foryrge uden brug af pesticider?	35% (6)	35% (6)	0% (0)	18% (3)	12% (2)	100% (17)
Du valgte at foryrge ekstensivt?	18% (3)	59% (10)	6% (1)	12% (2)	6% (1)	100% (17)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Særlig Drift

For særlig Drift viser sig en mindre entydig fordeling af hvorvidt tilsagn har medført, at de gennemfører særlige tiltag, som forbedrer og bevarer særlige naturværdier. Kun 50% finder, at de i høj eller nogen grad har taget hensyn til særlige værdier, som de ellers ikke ville have gjort. Dog svarer 67% at de indarbejder særlige drift og pleje som en del af driftsplanen pga. tilsagn, mens kun 50% i høj eller nogen grad har valgt at efterlade træer til naturlig død og henfald i skoven pga. tilsagn.

Tabel 1.6.23: Har tilskudsordningen medført, at

Særlig drift	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Du valgte at tage hensyn til særlige værdier?	0% (0)	50% (3)	33% (2)	17% (1)	0% (0)	100% (6)
Du valgte at indarbejde særlig drift og pleje som en del af din driftsplan?	17% (1)	50% (3)	17% (1)	17% (1)	0% (0)	100% (6)
Du valgte at efterlade træer til naturlig død og henfald i din skovdrift?	33% (2)	17% (1)	50% (3)	0% (0)	0% (0)	100% (6)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Ved midtvejsevalueringen i 2010 af Særlig Drift viste sig også en mindre entydig fordeling af hvorvidt tilsagn havde medført, at der blev gennemført særlige tiltag, som forbedrer og bevarer naturværdier. Kun 37 pct. fandt at de i høj eller nogen grad tog hensyn til værdier, som de ellers ikke ville have gjort. Igen kun 40 pct. indarbejdede særlige drift og pleje i driftsplanen pga. tilsagn. Dog svarede 70 pct. dengang, at de i høj eller nogen grad havde valgt at efterlade træer til naturlig død og henfald i skoven pga. tilsagn.

Levedygtighed af skovordningerne samlet

Skovordningerne har ikke et økonomisk mål, men i højere grad et mål om at bevare og forbedre biodiversitet og at fremme bæredygtighed, hvorfor levedygtigheden for skovordningerne handler om kvalitet og vedligeholdelse. I dette afsnit lægges vægten derfor på en vurdering af kvaliteten af de realiserede tilsagn og på hvorvidt disse vil blive vedligeholdt efter tilsagn ophører.

Støttemodtagernes egen vurdering af de realiserede tilsagn er at kvaliteten er i overensstemmelse med krav og mål for de enkelte tilskudsordninger. For Privat Skovrejsning svarer 92% af respondenterne, at kvaliteten er i overensstemmelse med krav og mål i høj eller nogen grad; for Offentlig Skovrejsning 75% i høj eller nogen grad, for Grøn Driftsplan 79% i høj eller nogen grad, for Foryngelse 94% i høj eller nogen grad og for Særlig Drift 67% i høj eller nogen grad.

Ved at rejse skov uden brug af pesticider, brug af hjemmehørende og lokalitetstilpassede træarter, samt fokus på en fremtidigt bæredygtig skovdrift bidrager Privat Skovrejsning til at værne om miljøet og på sigt til at fremme en bæredygtig udvikling og til at øge naturværdierne. 83% af respondenterne for Privat Skovrejsning siger, at tilsagn har medført at de har rejst skov uden brug af pesticider i høj eller nogen grad, 84% finder, at tilsagn i høj eller nogen grad medfører, at de rejser skov med hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter; og igen 72% udtrykker, at tilsagn har medført, at de rejser skov med anlæggelse af skovbryn og fokus på fremtidig bæredygtig skovdrift. Evaluator vurderer, at tilskudsordningen i høj grad er adfærdsregulerende og medfører at der rejses skov med hensyn til miljø og natur, samt fokus på en bæredygtig skovdrift.

De interviewede sagsbehandlere og interessenter udtrykker sig enige med respondenterne og nævner at der ville blive rejst meget mere nåleskov af ikke-hjemmehørende træarter, hvis der ikke blev givet forhøjet tillæg til at plante hjemmehørende træarter.

Ved at realiserer tilsagn til Privat Skovrejsning, nævner 46% af respondenterne, at de også har opnået andre levedygtige resultater. Her er særligt fokus på at tilsagn øger herlighedsværdien af ejendommen og forbedrer jagtmuligheder, at publikum nyder godt at skovene, at skovrejsningen bidrager til CO2-binding og at det inspirerer naboer til også at plante skov med hjemmehørende træarter.

Variet og rig natur, naturoplevelser, sikring af natur, oase for dyr og fugle. Øget biodiversitet og dyreliv. Rigt dyre- og fulgeliv. Mere varieret landskap. Mere positivitet/naturglæde på gården.

Bidrager til reducere af CO2

God inspiration til andre som har haft overvejelser omkring skovrejsning og gjort at de har også har rejst skov på landbrugsjord. Vores skovprojekt har inspireret flere i lokalområdet. En nabo har efterfølgende tilplantet 5 hektar med samme hovedvægt på oprindelige danske løvtræer: Eg, bøg, ask og lind. De har gjort det uden tilskud da der ikke kunne tinglyses fredsskovspligt pga

grus-forekomst i undergrunden.

Øget herlighedsværdi. Bedre Jagtmuligheder, bedre vilkår for vildtet. Mulighed for ridning på hest muligt=øget indtægt på hesteejendom. Personlig tilfredsstillelse, naturglæde, mere publikumsvenlig. Der er hyppig besøg i skoven af folk, som benytter den til rekreative formål, som f.eks. vandring, mountainbiking, ridning, spejderaktiviteter. Folkesundhed idet to landsbyer nu har attraktivt udflugtsmål i nærområdet

Ved at få tilsagn til Grøn Driftsplan får støttemodtagerne indblik og får taget stilling til skovens drift og viden om de eksisterende naturværdier og andre forhold, der vil forbedre og bevare naturværdier på lang sigt. Den grønne driftsplan har de aspekter af en skovdrift indbygget, der sigter mod en bæredygtig skovdrift og er dermed også et redskab til at få en eventuel FSC eller PEFC certificering af skoven.

Støttemodtagerne svarer at for 67% af støttemodtagerne af Grøn Driftsplan bidrager tilsagn til at de gennemfører registrering af nøglebiotoper, 48% svarer, at tilsagn i høj eller nogen grad medfører, at de gennemfører lokalitetskortlægning, og 57% udtrykker, at tilsagn i høj eller nogen grad medfører, at de vælger at udarbejde en plan for at beskytte naturværdierne. Ved midtvejsevalueringen i 2010 svarede støttemodtagerne på lignende vis men med en højere grad af overbevisning, idet 76% svarede, at tilsagn medførte, at de valgte at få registreret nøglebiotoper og 73% at de pga. tilsagn havde udarbejdet en plan for beskyttelse af naturværdier.

Ved at få tilsagn til at forynge nåletræsarealer med løvtræer vil støttemodtagerne bidrage til at sikre skovens stabilitet og øge mulighederne for høje naturværdier på længere sigt. For Forryngelse svarer 83% af respondenterne, at tilsagn medfører, at de planter løvtræer i stedet for nåletræer i høj eller nogen grad, 77% svarer at de forynger ekstensivt pga. tilsagn, og 70% at planter uden brug af pesticider.

Ved at få tilsagn til Grøn Driftsplan og Forryngelse, nævner 39% af respondenterne netop også at de har opnået et godt overblik, dokumentation og klarhed og at det giver dem et godt grundlag for en bæredygtig forvaltning af skoven.

Bevidstgørelse om skovens værdier og placering. Udarbejdelsen af tidssvarende kort/bevoksningsliste, der er fundamentet for effektiv overførsel af viden og for senere certificering af skovdriften

Godt overblik, dokumentation og klarhed

Bevidsthed om bæredygtig skovdrift. Mere opmærksomhed på naturværdier.

Et godt grundlag for bæredygtigt forvaltning af træressourcen og af skovens som natur og produktionsenhed. Til brug i den daglige drift med registreringer.

Udarbejdelsen giver anledning til en strategisk revurdering af ejendommens drift. Det er en vigtig status for ejendommens forvaltning. Tilskuddet bidrager til at der er mulighed for at få hjælp og rådgivning til forbedringer af både skovdrift og udvikling af naturværdier på ejendommen. Uden en løbende fornyelse og vurdering af enkel bevoksninger fjernes grundlaget for på et oplyst grundlag at kunne forvalte skoven.

Ved at få tilsagn til en særlig drift vil støttemodtagerne sikre og forbedre eksisterende naturværdier. Særligt for bevarelse og beskyttelse af store og gamle træer ligger der en forpligtelse i at få træerne tinglyst og dermed bevaret på meget lang sigt. For særlig Drift viser der sig dog en mindre entydig fordeling af hvorvidt tilsagn har medført, at de gennemfører tiltag, som forbedrer og bevarer de særlige naturværdier. Kun 50% finder, at de i høj eller nogen grad har taget hensyn til særlige værdier, som de ellers ikke ville have gjort. Dog svarer 67% at de indarbejder særlige drift og pleje som en del af

driftsplanen pga. tilsagn, mens kun 50% i høj eller nogen grad har valgt at efterlade træer til naturlig død og henfald i skoven pga. tilsagn.

Et aspekt af levedygtighed er det langsigtede perspektiv og dermed også vedligeholdelse af projektet efter tilsagn er ophørt. Spørger man støttemodtagerne, om de benytter og vedligeholder det projekt eller den drift, som de har fået tilsagn til, svarer hele 93% at det gør de. For de kun 7% som svarer, at de ikke vedligeholder projektet, giver de bl.a. følgende årsager:

- Ejendommen er blevet solgt.
- Jeg har hele mit liv haft en ide om naturbeskyttelse. det er gennemtænkt ud fra mere end 50 års erfaring. Min udvikling af naturområdet fortsætte på min måde, Erfaringer med dette projekt er, at holde alle snyltende projektmagere væk.
- Måtte opgives efter 3 forsøg pga. af manglende renholdelsesmulighed, pga. af 99% planteafgang (gnaver) og manglende mulighed for gnaverbekæmpelse. Konklusionen er at tilskudsordningen er uinteressant.
- Planen er flot, og det ville være en bedrift uden lige at gennemføre - men pengene er der bare ikke i skovdrift til andet end at lade tiden arbejde for en.

Levedygtighed i forhold til udviklingen af landdistrikter er mere nuanceret, idet skovbruget ikke er et arbejdsintensivt erhverv, hvorfor tilskudsordningerne ikke direkte er med til at opretholde og bibeholde arbejdspladser i landdistrikterne. Som præsenteret under kendetegnene ved projekterne har en meget stor del af ejendommene kun 1-2 beskæftigede. Modsat er vurderingen dog at den spændende, rekreative og naturnære skov øger ejendommens herlighedsværdi, hvilket kan tiltrække folk til landdistrikterne og dermed bidrage til den sociale levedygtighed.

De interviewede sagsbehandlere og interessenter tilslutter sig, at tilskudsordningerne er med til at bevare og forbedre kvaliteten af skovene i henhold til mål og krav.

Evaluator vurderer, at tilsagn til Skovrejsning og Grøn Driftsplan via tilskudsberettigede tiltag og formål er adfærdsregulerende og bidrager til at fremme en bæredygtig skovdrift og til at bevare eller forbedre naturværdier af høj værdi. Det er vurderes, at de realiserede tilsagn er velforankrede i skovdriften på ejendommene, samt at der er adgang til skovbrugsfaglig viden, som kan understøtte denne forankring.

Tilsagn til Skovrejsning bidrager med levedygtighed ud fra antagelsen om at der rejses megen god og spændende skov, at der i høj grad rejses og dyrkes skov uden brug af pesticider og med brug af hjemmehørende træarter til gavn for biodiversiteten. Den rejste skov er underlagt fredsskovspligt og dermed vil skoven blive på lang sigt. Tilskudsordningen har et mål om at bidrage til at øge det danske skovareal og at fungere som et virkemiddel til at opnå målene i vandplanerne, som skal sikre god økologisk status for vores vandmiljø.

Tilsagn til Grøn Driftsplan bidrager med levedygtighed ud fra antagelsen om, at denne form for tilsagn forankres meget langsigtet hos støttemodtagerne og giver ejerne indblik i skovens indhold. Dog er det ikke hensigtsmæssigt at der ikke ydes tilsagn til at pleje og vedligeholde fremover. Det vurderes, at levedygtigheden af de realiserede tilsagn for Grøn Driftsplan vil kræve at der er ressourcer til at implementere den grønne driftsplan.

Imidlertid vil tilsagn til Grøn Driftsplan ikke længere kunne opnå støtte fra 2017, hvorfor levedygtigheden for Grøn Driftsplan selv ikke kan siges at være til stede længere. Målet om at fremme en bæredygtig

udvikling indenfor skovbruget vil da ikke længere være en integreret del af skovordningerne. Evaluator foreslår, at ophøret af tilsagn til bæredygtig skovdrift revurderes og gerne så det bliver muligt for ansøgerne at søge om tilsagn til implementering af den grønne driftsplan.

Dødvægt

Skovordningernes effektivitet skal også vurderes ud fra forholdet imellem det finansielle input, der er anvendt, og de output og resultater, der er opnået, dvs. om værdien af ordningens output og resultater står mål med ressourceanvendelsen.

Dødvægt behandles nærmere i den tværgående rapport om Dødvægt for Akse 1, 2 og 3. Nedenfor gives dog et indblik i tilkendegivelserne fra støttemodtagerne og resultatet af dødvægtsberegningen fra den tværgående rapport (kapitel 9).

Ud fra tilkendegivelser fra støttemodtagerne om hvorvidt realiserede projekter er afhængige af tilsagn kan det estimeres, hvor mange projekter, som var uafhængige af tilsagn og som derfor ville være blevet gennemført alligevel uden tilsagn.

Tabel 1.6.17: Hvor stor en del af dit projekt ville være realiseret, hvis der ikke kunne opnås støtte?

	Procentandel
Ingen	54% (91)
1-25%	18% (30)
26-50%	9% (15)
51-75%	8% (13)
76-99%	2% (3)
Hele investeringen	10% (17)
Total	100% (169)

() angiver antal respondenter, der har valgt udsagnet ved slutevalueringens spørgeskemaundersøgelse.

Adspurgte svarer 54% af respondenterne, at det realiserede projekt overhovedet ikke ville være blevet gennemført, hvis der ikke havde været tilsagn. 18% svarer, at de kun ville have realiseret op til 25% af projektet, 9% ville have realiseret op til 50% og 8% op til 75%. Størstedelen angiver, at det ville have været for dyrt f.eks. at rejse skov eller at få udarbejdet en grøn driftsplan uden tilsagn.

Respondenterne svarer især, at hvis de ikke havde fået tilsagn ville de ikke have udarbejdet den grønne del af driftsplanen, herunder nøglebiotopsregistrering og plejeplan for naturværdierne på ejendommen, eller at skovrejsningsarealet var blevet betydeligt mindre. Respondenterne svarer bl.a. at følgende ikke ville være blevet realiseret, hvis de ikke havde fået tilsagn:

- Den grønne del af driftsplanen: Kortlægning, beskrivelsen og plejeplan for biodiversitet, nøglebiotopsregistrering, lokalitetskortlægning, kortlægning af landskabelige værdier og omstilling til naturnær drift.

- Revision og status på bevoksningerne meget mere sparsom. Bevoksningsregistreringer og arealbesigtigelser som ligger til grund for planen ville ikke udføres i nær samme omfang.
- Gennemførelse af hele skovrejsningen på engang, men kun fx 1 hektar. Arealets omfang ville været mindre. Det havde ikke været muligt at tilplante hele arealet. Det halve af projektet.

Kun 10% af respondenterne svarer, at hele projektet ville være blevet realiseret, selvom der ikke kunne opnås tilsagn. Disse 10% uddyber nedenfor, hvorfor de ville have realiseret hele projektet, selvom der ikke kunne opnås tilsagn:

Økonomisk stærke ejendomme, fritidslandbrug, jagtinteresser og interesse for naturen. Primære interesse i at oprette en ejendom med stor herlighedsværdi.

Ønske om at gøre en reel indsats for at styrke biodiversitet og bidrage til at reducere klimaforandringer. Selvom det er et meget beskedent bidrag har det været vigtigt at kunne gøre mere end blot at erklære gode hensigter. Stor glæde at se en ung skov udvikle. Vi går tur 2 til 3 gange dagligt i skoven. Også naboer og deres børn kommer dagligt og går tur i skoven.

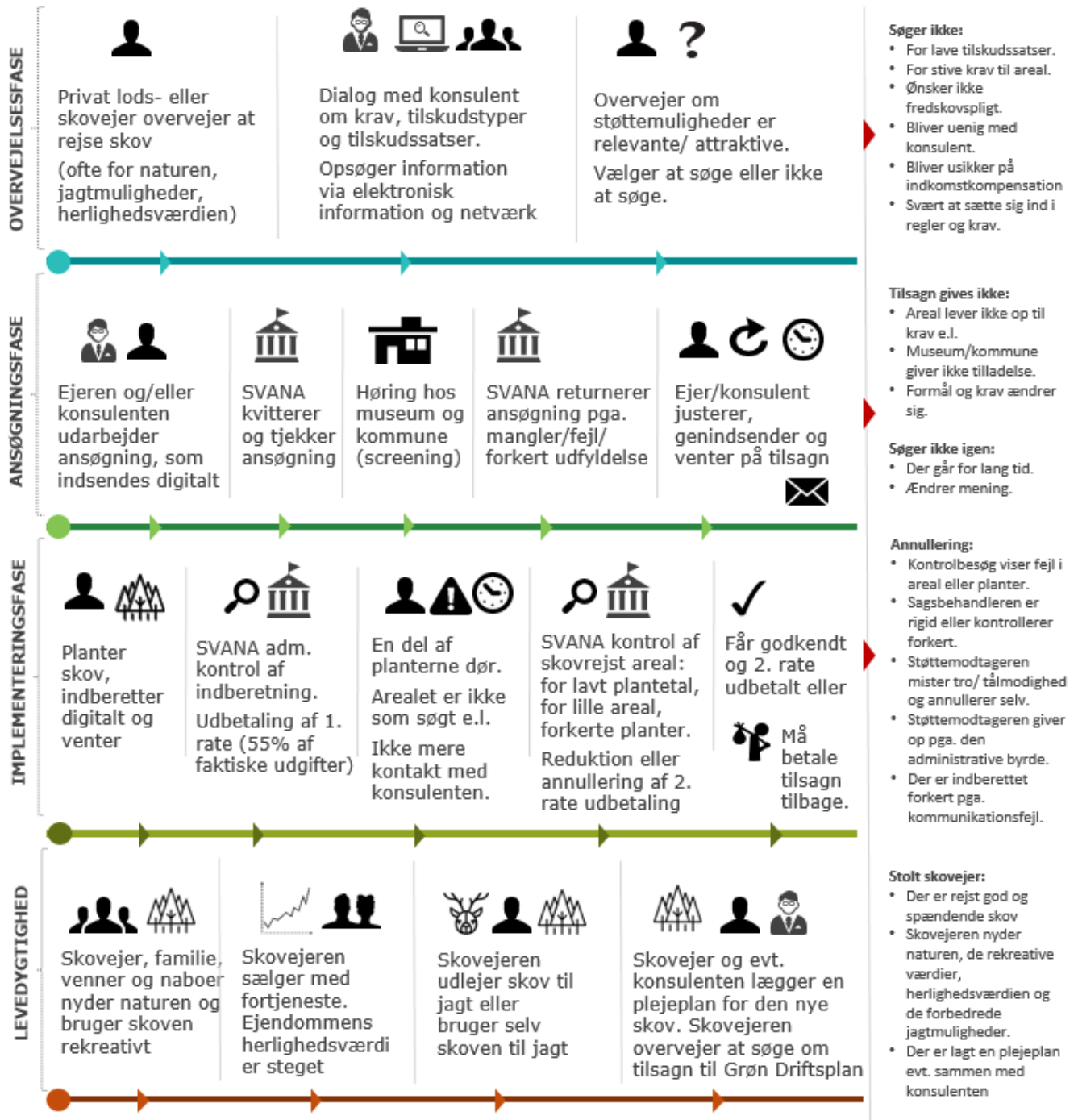
Endte med at tilbagebetale hele tilskuddet pga. en administrativ fejl i forbindelse med indberetning af de tilplantede arealer (indberettet et par 100 m² for meget, selvom planteantallet passede til dette større areal), så har mistet tilliden til tilskudsordningerne og kan ikke finde på at søge igen. Systemet er simpelthen for rigtigt!

Bøvl med elektroniske ansøgningsform, bøvl i forhold til øget kontrol, bøvl med kontrol af tilskud og udfordringer med at få de valgte træer til at gro på lokaliteten. I dag ville jeg nok have tilplantet arealet med nåletræer og fået investeringen dækket ved delvist salg af juletræer. Uenighed mellem Naturstyrelsen og Naturerhverv er urimelige vilkår at arbejde med som ansøger. Hertil kommer at måden arealet skal opmåles på er ændret undervejs. Forudsætningerne for ansøgningen er ændret efter godkendelse.

Skovordningerne har en lav dødvægt på 11% svarende til 18,8 mio. kr., når der tages højde for fremskyndelsen af projekterne. Dette betyder, at en megen lille del af ressourceanvendelsen er givet uden effektivitet. Samlet set bidrager denne lave dødvægt til vurderingen, at skovordningernes resultater står godt i mål med ressourceanvendelsen.

1.6.5 Projektrejser

Privat Skovrejsning

Overvejelssfasen

- Det er ofte konsulenten som opsøger lods- eller skovejeren, som udarbejder ansøgningen på vegne af ejeren og som indsender via digitalt ansøgningsskema. Hvis ejeren selv står for ansøgningen og indsender via digitalt ansøgningsskema, kan ejeren opleve at det er svært at ansøge.
- Ejeren er drevet af motivation og ønsker at rejse skov, men ejeren kan vælge ikke at søge af flere årsager: For lave tilskudssatser, for stive krav til areal, Ønsker ikke fredskovspligt, Bliver uenig med konsulent, Bliver usikker på indkomstkompensationsregler. Finder det svært at finde ud af regler og krav mv.

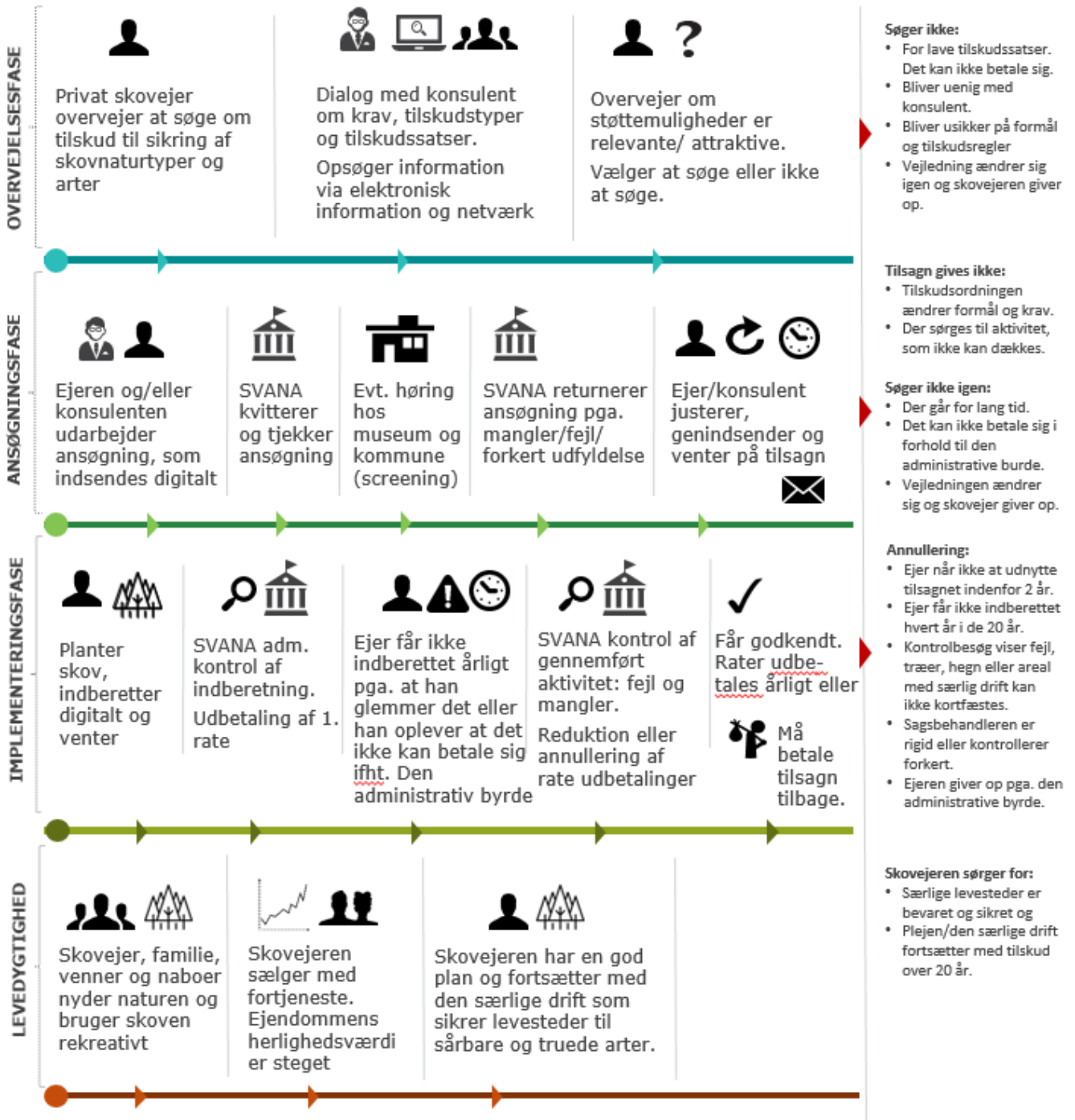
Ansøgningsfasen

- De lokale sagsbehandlere hos SVANA: Når ansøgningen modtages første gang, a) journaliseres ansøgningen i Captia med tildeling af journalnr, b) Oprettes ansøgningen i TILSKOV, c) Registreres ansøgningsdata i TILSKOV, d) Udsendes kvitteringsbrev til ansøger via TILSKOV, d) Kvalitetssikres ansøgningen via tjekliste i TILSKOV, e) Sendes ansøgningen til høring hos eksterne parter (museum, kommune mv). Hvis ansøgningen har mangler eller fejl, indhentes manglende eller supplerende oplysninger til ansøger. Ansøger kan så genindsende. Hvis ansøgningen er i orden ved genindsendelsen, laves tilskudsberegning og afgives 1. og 2. indstilling til ansøgning i TILSKOV. Der udskrives afgørelsesbrev via TILSKOV og afgørelsesbrevet journaliseres i TILSKOV og Captia.
- Den centrale styrelse hos SVANA: Tilsagnsgivning, faglig vejledning til de lokale sagsbehandlere, eventuel prioritering af ansøgninger.
- Ansøgeren kan opleve at tilsagn ikke gives: Areal lever ikke op til krav e.l. Museum/kommune giver ikke tilladelse. Formål og krav ændrer sig. Ansøgeren kan vælge ikke at søge igen: Der går for lang tid, så der opstår nye muligheder eller ejendommen sælges. Ændrer mening. Oplever at administrationen er tung og tilskudsregler komplekse.

Implementeringsfasen

- De lokale sagsbehandlere modtager indberetning fra ejeren, registrerer, tjekker og godkender indberetning, journaliserer indberetningsslip i Captia, udskriver udbetalingsbrev via TILSKOV og journaliserer i TILSKOV og Captia. Ved annullering og tilbagebetaling: fremsætter tilbagebetalingskrav.
- Kontrol: De lokale sagsbehandlere gennemfører årlige stikprøvevise sagskontroller, specielle sagskontroller, hører støttemodtageren i sager med uregelmæssigheder og rapporterer resultaterne fra sagskontroller.
- Der kan opstå mange årsager til at støttemodtageren annullerer tilsagn eller sagsbehandleren reducerer eller annullerer tilsagn, så støttemodtageren må betale tilbage: Kontrolbesøg viser fejl i areal eller planter, Sagsbehandleren er rigid eller kontrollerer forkert, Støttemodtageren mister tro/ tålmodighed og annullerer, Støttemodtageren giver op pga. den administrative byrde og de komplekse indberetningsregler og krav, Der indberettes forkert pga. kommunikationsfejl.

Særlig Drift, Sikring af levesteder for HD art. 12 arter og af Natura 2000 skovnaturtyper og -arter

Overvejselsesfasen

- Det er ofte konsulenten som opsøger lods- eller skovejeren, som udarbejder ansøgningen på vegne af ejeren og som indsender via digitalt ansøgningsskema. Hvis ejeren selv står for ansøgningen og indsender via digitalt ansøgningsskema, kan ejeren opleve at det er svært at ansøge.
- Ejeren er drevet af motivation og ønsker at sikre naturværdier på sin ejendom, men ejeren kan vælge ikke at søge af flere årsager: For lave tilskudssatser. Det kan ikke betale sig. Bliver uenig med konsulent. Bliver usikker på formål og tilskudsregler. Vejledning ændrer sig igen og skovejeren giver op. Tilskudsordningen virker ikke attraktiv og er uklar pga. skiftende formål og vejledninger.

Ansøgningsfasen

- De lokale sagsbehandlere hos SVANA: Når ansøgningen modtages første gang, a) journaliseres ansøgningen i Captia med tildeling af journalnr, b) Oprettes ansøgningen i TILSKOV, c) Registreres ansøgningsdata i TILSKOV, d) Udsendes kvitteringsbrev til ansøger via TILSKOV, d) Kvalitetssikres ansøgningen via tjekliste i TILSKOV, e) Sendes ansøgningen til høring hos eksterne parter (museum, kommune mv). Hvis ansøgningen har mangler eller fejl, indhentes manglende eller supplerende oplysninger til ansøger. Hvis ansøgningen er i orden ved genindsendelsen, laves tilskudsberegning og afgives 1. og 2. indstilling til ansøgning i TILSKOV. Der udskrives afgørelsesbrev via TILSKOV og afgørelsesbrevet journaliseres i TILSKOV og Captia.
- Den centrale styrelse hos SVANA: Tilsagnsgivning, faglig vejledning til de lokale sagsbehandlere, eventuel prioritering af ansøgninger.
- Ansøgeren kan opleve at tilsagn ikke gives: Tilskudsordningen ændrer formål og krav. Der sørges til aktivitet, som ikke kan dækkes.
- Ansøgeren kan vælge ikke at søge igen: Der går for lang tid. Det kan ikke betale sig i forhold til den administrative burde. Vejledningen ændrer sig og skovejer giver op.

Implementeringsfasen

- De lokale sagsbehandlere modtager indberetning fra ejeren, registrerer, tjekker og godkender indberetning, journaliserer indberetningsslip i Captia, udskriver udbetalingsbrev via TILSKOV og journaliserer i TILSKOV og Captia. Ved annullering og tilbagebetaling: fremsætter tilbagebetalingskrav.
- Kontrol: De lokale sagsbehandlere gennemfører årlige stikprøvevise sagskontroller, specielle sagskontroller, hører støttemodtageren i sager med uregelmæssigheder og rapporterer resultaterne fra sagskontroller.
- Der kan opstå mange årsager til at støttemodtageren annullerer tilsagn eller sagsbehandleren annullerer tilsagn, så støttemodtageren må betale tilbage: Skovejeren når ikke at udnytte tilsagn indenfor 2 år. Ejer får ikke indberettet hvert år i de 20 år. Ejeren giver op pga. den administrative byrde. Udfordringer hvert år omkring ansøgning/fællesskema. Det er en udfordring at finde ud af at udfylde det årlige skema. Kontrolbesøg viser fejl, træer, hegn eller areal med særlig drift kan ikke kortfæstes. Sagsbehandleren er rigid eller kontrollerer forkert.

Øvrige kommentarer fra Støttemodtagerne for alle tilskudsordninger

- Administrativ tungt og for mange restriktioner ift. tilskuddets størrelse; det er alt for kompliceret. For besværligt, for lille økonomisk udbytte, for megen unødigt kontrol af for mange forskellige og reglerne er blevet dårlige.
- Det er umuligt at samarbejde med naturstyrelsen. Kontrolbesøg bliver oplyst et par dage før besøget skal foregå. det virker nærmest som om man helst vil undgå at ejeren er tilstede.
- Jeg driver et landbrug og har siden projektets etablering ikke fået udbetalt landbrugsstøtte rettidigt pga. skovtilsagns kompllicitet og sagsbehandlerne manglende indsigt i reglerne.
- Projektet var et regulært kvadratisk stykke til genplanting. Men ved kontrolopmåling udviste Naturstyrelsen meget lidt objektivitet og ingen pragmatisk eller balanceret vurdering. Det drejer sig om vurdering af planting ud til skel, overlevelse eller ikke, reduktion af enhver lille plet af 20 kvm fra plantingsareal, som ikke havde en saftig grøn plante, ikke anerkendelse af indlagte sporareal som en del af arealet, ikke anerkendelse af små efterbedringsholme med andre arter selvom overordnet er max indblandingsprocent er overholdt. Burde have rejst sag men orker det ikke. Jeg søger aldrig igen.
- Pga. en fejlkommunikation blev der indberettet et par 100 m2 for meget og vores tilskud blev derfor krævet tilbagebetalt efter en kontrolmåling (selvom antallet af planter også passede med det lidt større areal). Naturstyrelsen anderkendte efterfølgende, at der ikke var tale om bevidst forsøg på snyd fra vores side, men derimod en misforståelse, ikke desto mindre var vi tvunget til at tilbagebetale hele tilskuddet, istedet for bare en regulering af arealet. Vi har mistet tiltroen til tilskudsordninger og tør simpelthen ikke løbe an på dem i fremtiden.
- Det vil kræve mere gennemsigtighed af reglerne. At jeg kan regne med de regler, jeg søger under, gælder i projektets løbetid. At de to styrelser finder en fælles tilgang til skovrejsning, så man som ansøger ikke skal føle at man kommer i klemme. At tolkningen af reglerne bliver med sigte på resultatet = flest mulige hektar bæredygtig skov, og ikke om arealet er 10 meter for smalt på den ene led, selv om det opfylder arealkrav og iøvrigt placeres op af eksisterende skov.
- Det har været et problem, at når et areal er under 50 meter i bredden, så kan man ikke få omkostningerne betalt.
- Udfordringer hvert år omkring ansøgning/fællesskema. Det er en udfordring at finde ud af at udfylde det årlige skema.
- Det er tåbeligt at tilskuddet er kædet sammen med, at man skal opretholde normal landbrugsdrift på ejendommen, når mange skovrejsere netop ønsker at opgive landbrugsdrift og dyrke natur i stedet. Nu er jeg nødt til at drive en urentabel landbrugsdrift på et lille areal for at være tilskudsberettiget.
- Første kontrolbesøg var så fejlbehæftet at det gav dønninger et år frem, med genopmåling, genfremsendelse af driftsplan og svar på spørgsmål. Jeg har endnu ikke modtaget besked om, hvorvidt kontrolmyndigheden har afsluttet sagen.

1.7 KONKLUSIONER FOR SKOVORDNINGERNE

Skovordningerne sigter mod at øge det danske skovareal og at fremme bæredygtig skovdrift. Dette er i perioden gennemført under forskellige tilskudsordninger for skov:

4. Privat Skovrejsning (kode 221) og Offentlig Skovrejsning (kode 221)
5. Grøn Driftsplan, Foryngelse (kode 227).
6. Særlig Drift, Sikring af levesteder for HD Art 12 arter, Sikring af skovnaturtyper og –arter i Natura 2000 områder (kode 225).

Relevans & nytte

Skovordningerne passer meget præcist til målsætningerne om at fordoble det danske skovareal og at fremme bæredygtig skovdrift. De støttede projekter er relevante i forhold til ordningernes målsætninger. Der er sammenhæng mellem formål og de mulige tilskudstyper. Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse er relevante på ejendomsniveau, mens opfattelsen af Særlig Drift er mere blandet.

Skovordningerne er meget relevante og hænger sammen med krav og ønsker om øget miljøhensyn og udvikling af bæredygtig skovdrift, især når det gælder Privat Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse.

Dog virker skovordningerne i nogen grad administrativt tunge og kunne gøres mere attraktive, hvis den administrative byrde blev mindre. Støttemodtagerne er en meget blandet gruppe mennesker. Også kravmæssigt erfarer skovordningerne som ufleksible med lille grad af frihed. Krav og regler kunne gøres mindre komplicerede og firkantede.

Særlig Drift har ikke helt fungeret, virker skovpolitisk uafklaret og ikke rigtigt rammer de potentielle støttemodtageres behov. Grunden til at Særlig Drift ikke er slået igennem kan skyldes, at der har været mange ændringer i programperioden med skiftende ordningsnavne, formål, form og vejledninger til trods for at tilskudstyperne faktisk har været relativt konstante.

Målopfyldelse

De operationelle mål for Privat Skovrejsning var, at 700 (2010 ændret til 1.300, 2012 ændret til 1.900) støttemodtagere planter 5.100 ha (rev. 2010 til 8.100 ha, rev. 2012 til 11.600 ha) i hele programperioden. Det realiserede mål er, at 1.075 støttemodtagere har plantet 7.089,03 ha. Målopfyldelsen for 2007-2013 for Privat (og Offentlig) Skovrejsning er høj set i forhold til de oprindelige operationelle mål.

Målsætningen for det danske skovareal er i Danmarks nationale skovprogram en skovprocent på 20-25 procent. Dette indebærer en gennemsnitlig skovrejsning på ca. 4.500 ha om året. Heraf er det målet, at halvdelen skal rejses gennem tilsagn til Skovrejsning. Når der er realiseret tilsagn til Skovrejsning på 7.089,03 ha i perioden 2008-2013 har det årlige bidrag været 1.182 ha.

Skovrejsning bidrager betydeligt til at øge det danske skovareal. Skovrejsning bidrager til målsætningen om at fordoble det danske skovareal med ca. 26%. Der plantes skov og at der ofte plantes god og spændende skov, som støttemodtagerne er stolte over at vise frem. Hvis pengene ikke var der gennem tilsagn, ville der ikke blive rejst så megen skov. Der er god søgning på tilskudsordningen og dem der ansøger om tilsagn, ønsker også at plante skov. I en dansk kontekst er det vigtigt at bevare fredsskovpligten, når der gives tilsagn til skovrejsning, så skovrejsningsarealet også forbliver skov.

Desuden bidrager Skovrejsning til at bevare skovressourcerne, idet den rejste skov imødekommer krav om at modstå klimapåvirkninger og om at være et virkemiddel for kvælstofreduktion og CO₂ binding.

De operationelle mål for Grøn Driftsplan og Foryngelse er at give 3.700 tilsagn (senere ændret til 1.500) til at planlægge og gennemføre succesfuld skovdrift på 205.000 ha. Det realiserede mål er 1.511 tilsagn til at fremme og sikre bæredygtig skovdrift på 108.976 ha. Målopfyldelsen for Grøn Driftsplan og Foryngelse er relativt høj, men begrænset pga. at der kun er realiseret tilsagn i tre af programperiodens syv år. Målopfyldelsen ville være højere hvis tilskudsordningerne havde været åbne i hele programperioden.

Grøn Driftsplan giver indblik i skoven og med gode skovkort og driftsplaner kan sørge for en bæredygtig drift samtidigt med at de små og store naturværdier bevares. Kvaliteten af de udarbejdede grønne driftsplaner vurderes generelt at være god. Mange store ejendomme har fået lavet en grøn driftsplan og det samlede areal hvortil der er realiseret tilsagn fremstår højt. Men at der fortsat er mange små skovejere som ikke har hverken driftsplan eller skovkort og som ikke vil omlægge til naturnær drift med mindre de får tilsagn til det.

Det er beklageligt at tilsagn til Grøn Driftsplan falder væk fra 2017, da det netop er med denne tilskudsordning at der opnås indsigt i skovens tilstand og fremtidige bæredygtige udvikling. Grøn Driftsplan er et godt redskab for at forberede skovdriften til en FSC og/eller PEFC certificering, samt den nye SBP (Sustainable Biomass Partnership) certificering af biomasse, hvor ejeren også skal bevise at der passes på skovens naturværdier. Ved at fortsætte Grøn Driftsplan kunne man bidrage til at de ejendomme som har rejst skov, får en grøn driftsplan som sikrer de skovrejste områders bæredygtige drift.

Foryngelse er et økonomiske incitament for at forynge med løvtræer, som sikrer at der bliver plantet mere løv end der ellers ville blive plantet. Der er et rimeligt afløb på tilskudsordningen og den virker attraktiv på ansøgerne, samt der bliver forynget en hel del skov. Typisk er det dog små projekter og lillebitte områder i skoven som forynges.

Grøn Driftsplan og Foryngelse bidrager til det skovpolitiske mål om at fremme bæredygtig skovdrift ved at bidrage betydeligt til de operationelle mål, der er sat for at bevare og fremme bæredygtig skovdrift.

De operationelle mål for Særlig Drift er at give 5.300 tilsagn (senere 1.000 tilsagn) til at sikre levesteder og biodiversitet på 3.800 ha (senere 2.500 ha). De realiserede mål er 221 tilsagn til bevaring af 15.335 gamle eller store træer, 17.662 meter hegn og 527,4 ha til særlige driftstyper. Målopfyldelsen er lav for antallet af tilsagn, men der er bevaret mange store og gamle træer til naturlig død og henfald. Selvom det skovareal, hvortil der er givet tilsagn, ikke kendes, må det antages at biodiversitet tilknyttet store og gamle træer, samt død og døende ved, er sikret på ejendommene. Et estimat på at Særlig Drift har bidraget med sikring af 2.105,56 ha giver en estimeret målopfyldelse for antal støttede hektar på 55,4% i forhold til det oprindelige operationelle mål på 3.800 ha i Landdistriktsprogrammet.

Særlig Drift har haft et alt for lille afløb og ansøgerne ikke har taget tilskudsordningen til sig. Dette har resulteret i et begrænset bidrag til at fremme bæredygtig skovdrift og et begrænset bidrag til at sikre levesteder for sårbare og truede arter og skovnaturtyper. Det konstateres at der hovedsageligt er realiseret tilsagn til bevarelse af store og gamle træer og kun i meget begrænset omfang til de særlige driftstyper, som skulle sikre større arealer og levesteder.

Tilskudstyperne, der kan opnås tilsagn til under Særlig Drift, er gode og relevante for at sikre levesteder for de sårbare og truede arter og sikre skovnaturtyper. Men skiftende vejledninger og formål har virket komplicerede og de tilskudsrunder, som tilbydes, er ikke attraktive nok i forhold til den administrative byrde. Det er hverken hensigtsmæssigt eller brugervenligt, at støttemodtagerne skal indberette hvert år i 20 år for at få støtten udbetalt som årlige rater. Det er noget bøvl i forhold til den meget begrænsede økonomiske gevinst for støttemodtagerne og administrativ tung og dyr for sagsbehandlerne.

Særlig Drift bidrager i nogen grad men har haft operationelle udfordringer i programperioden og derfor har et begrænset bidrag til den operationelle målopfyldelse. Den seneste tilskudsordning til sikring af skovnaturtyper og arter indenfor Natura 2000 områder har dog kun været åben i 2013. Det kan blive interessant at følge denne tilskudsordning fremover, hvis tilskudsordningen finder sin form og bliver gjort administrativ lettere at håndtere for både sagsbehandlerne og støttemodtagerne.

Annulleringer

Annulleringer af tilsagn (uudnyttede tilsagn), årsager til annulleringer og overvejelser om at annullere, behandles i et kapitel om gennemførelsesprocenter i den tværgående rapport for akse 1, 2 og 3.

Effekter

Ved at rejse skov uden brug af pesticider, med brug af hjemmehørende og/eller lokalitetstilpassede træarter, samt at have fokus på en fremtidig bæredygtig skovdrift og anlæggelsen af skovbryn, er det forventeligt at Skovrejsning bidrager til at opnå og sikre høje naturværdier og at forbedre miljøet.

Den realiserede effekt af Skovrejsning på 7.089,03 ha er højere end den forventede effekt på 5.100 ha rejst skov som bidrag til areal med højere naturværdi. For den realiserede Skovrejsning på 7.089,73 ha må naturværdien for en relativ stor del af det samlede areal vurderes at være øget, idet etableringen sker med hjemmehørende træarter på hovedsageligt tidligere landbrugsarealer og som oftest uden brug af kemikalier og med skånsom jordbearbejdning. Med baggrund i formål, tilskudstyper og realiserede effekter for Privat Skovrejsning, vurderer evaluatoren, at tilskudsordningen i høj grad er adfærdsregulerende og bidrager til ændring af areal med høj naturværdi.

Grøn Driftsplan gennemføres for skovområder, som ellers ikke ville have gode skovkort og planer med registrerede naturværdier. De grønne driftsplaner og skovkort bidrager til indsigt og et godt redskab til at bevare og sikre de større og de små naturværdier i skovene. Dermed opstår der større fokus på at sikre deres beskyttelse når f.eks. entreprenører foretager skovoperationer i skovene. Hermed bidrager Grøn Driftsplan til at sikre en succesfuld forvaltning af det samlede skovareal, hvortil der er realiseret tilsagn.

Den realiserede effekt på 108.890 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan og Foryngelse, er meget positivt i forhold til den forventede effekt om at vedligeholde 78.000 ha. Den realiserede effekt på estimeret ~110.996 ha skov, hvor arealer er vedligeholdt gennem tilsagn til Grøn Driftsplan, Foryngelse og Særlig Drift, er meget positivt i forhold til den forventede effekt om at vedligeholde 78.000 ha.

Den realiserede effekt på estimeret ~9.420 ha med ændring i areal med høj naturværdi for alle tre tilskudsordninger er dog fortsat lavere end den forventede effekt på 15.300 ha fra 2010 og den senere forventede effekt på 12.300 ha fra 2012. Den realiserede effekt på 108.890 ha under succesfuld

forvaltning via Grøn Driftsplan og Foryngelse er dog meget lavere end den forventede effekt på 205.000 ha og tilgængæld kun lidt lavere end den senere justerede effekt på 125.000 ha.

For Grøn Driftsplan og Foryngelse er tilsagn kun givet i 2008, 2009 og 2013, hvilket må vurderes at være en del af årsagen til at de forventede effekter for ændring i areal med høj naturværdi og areal under succesfuld forvaltning ikke helt er opnåede. For særlig Drift har de skiftende vejledninger og de skiftende formål bidraget til at afholde skovejere fra at søge om tilsagn.

Støttemodtagerne har god tiltro til at skovordningerne bidrager til at beskytte og forbedre biodiversitet og sikre høj naturværdi på de støttede arealer, til at skovrejsningen bidrager til at beskytte grundvandet, og til at Skovrejsningen bidrager til CO₂-binding.

Særlig Drift til at sikre sårbar og truet natur er plaget af skiftende vejledninger, vekslende tilskudsmuligheder og besværlige indberetningsregler. Særlig Drift har ikke fundet sin form og opfattes som at have uklare og skiftende mål. De administrative udfordringer har ikke kunnet svare sig for støttemodtagerne, hvilket menes at have holdt mange tilbage fra at søge om tilsagn til Særlig Drift.

Grøn Driftsplan, Foryngelse og Særlig Drift har stor effekt og et signifikant bidrag til at vedligeholde areal med høj naturværdi, til at ændre areal med høj naturværdi og til at sikre en succesfuld forvaltning af det samlede skovareal, hvortil der er realiseret tilsagn.

Med hensyn til ændring i bruttonæringsstofbalance er det en forventet effekt, at Privat Skovrejsning bidrager med at reducere udvaskningen med 200 tons kvælstof. Ifølge virkemiddelskataloget anbefales det, at der til vurdering af den fremtidige effekt ved etablering af skov på omdriftsarealer regnes med en N-reduktion på 50 kg /ha/år. Hvis skoven rejses på tidligere græsarealer vil der derimod være tale om en ubetydelig ændring i N-udvaskningen. Den realiserede effekt er beregnet til at være 266 ton N/år og er dermed højere end den forventede effekt på 200 ton kvælstof. Dette emne behandles yderligere i den tværgående rapport om kvælstof af reduktion for Akse 1, 2 og 3.

En forventet stigning i produktionen af vedvarende energi var i Landdistriktsprogrammet 2007-2013 ikke kvantificeret eller angivet med en forventet effekt. Der er heller ikke ex ante beregnet en effekt af skovrejsningen i forhold til stigning i produktion. En realiseret stigning i produktionen af vedvarende energi er derfor heller ikke beregnet, hvorfor effekten kun behandles på et overordnet niveau. Sagsbehandlere og interessenter udtrykker at skovrejsningen ikke altid har en optimal karakter ud fra en produktionsmæssig vurdering. I flere tilfælde rejses der skov med mange træarter grundet ønsket om at højne naturværdier, herlighedsværdi og jagtmuligheder på ejendommene. Omvendt rejses der faktisk megen god og spændende skov. Ved at etablere skov på tidligere landbrugsarealer sker der en stigning i biomasse, set over en trægeneration. Her betyder støttemodtagernes forpligtelse i forhold til fredsskovsplikten på arealerne, at hvor der realiseres skovrejsning forbliver det skov fremover.

For den økonomiske effekt er den overordnede holdning hos respondenterne, at tilsagn ikke har særlig betydning for økonomien, hvorfor skovordningerne bidrager begrænset til de økonomiske effekter. Dog vurderes Skovrejsning, Grøn Driftsplan og Foryngelse at have en vis effekt og positiv betydning for ejendommens værdi. Evaluator vurderer, at skovordningerne økonomisk set har en begrænset betydning og derfor bidrager meget begrænset til de økonomiske effekter, men at ejendommens herlighedsværdi stiger grundet ønsket om at øge naturværdien, jagtmulighederne og friluftslivets muligheder.

Effektivitet

Skovordningerne har ikke et økonomisk mål, men i højere grad et mål om at bevare og forbedre biodiversitet og at fremme bæredygtighed, hvorfor levedygtigheden for skovordningerne handler om kvalitet og vedligeholdelse. Støttemodtagernes egen vurdering af de realiserede tilsagn er at kvaliteten af de realiserede tilsagn er i overensstemmelse med krav og mål for de enkelte tilskudsordninger.

Ved at rejse skov uden brug af pesticider, brug af hjemmehørende og lokalitetstilpassede træarter, samt fokus på en fremtidigt bæredygtig skovdrift bidrager Privat Skovrejsning til at værne om miljøet og på sigt til at fremme en bæredygtig udvikling og til at øge naturværdierne. Skovrejsning er adfærdsregulerende og medfører at der rejses skov med hensyn til miljø og natur, samt fokus på en bæredygtig skovdrift. Der ville blive rejst meget mere nåleskov, hvis der ikke gives tillæg til at plante hjemmehørende træarter.

Privat Skovrejsning bidrager til at øge herlighedsværdien af ejendommen og forbedre jagtmuligheder, publikum nyder godt at skovene, skovrejsningen bidrager til CO₂-binding og det inspirerer naboer til også at plante skov med hjemmehørende træarter. Grøn Driftsplan giver indblik i skoven, stillingtagen til skovens drift og viden om de eksisterende naturværdier og andre forhold, der vil forbedre og bevare naturværdier på sigt. Den grønne driftsplan har de aspekter af en skovdrift indbygget, der sigter mod en bæredygtig skovdrift og er dermed også et redskab til at få en eventuel FSC eller PEFC certificering af skoven. Foryngelse bidrager til at sikre skovens stabilitet og øge mulighederne for høje naturværdier på sigt. Særlig Drift bidrager til at sikre og forbedre eksisterende naturværdier. For bevarelse og beskyttelse af store og gamle træer ligger der en forpligtelse i at få træerne tinglyst og dermed bevaret.

Et aspekt af levedygtighed er vedligeholdelse af projektet efter tilsagn er ophørt. 93% af støttemodtagerne benytter og vedligeholder det projekt, som de har fået tilsagn til.

Levedygtighed i forhold til udviklingen af landdistrikter er mere nuanceret, idet skovbruget ikke er et arbejdsintensivt erhverv, hvorfor tilskudsordningerne ikke direkte er med til at opretholde og bibeholde arbejdspladser. En stor del af ejendommene har kun 1-2 beskæftigede. Modsat øger den rekreative og naturnære skov ejendommens herlighed, hvilket kan tiltrække folk og bidrage til social levedygtighed.

Skovrejsning og Grøn Driftsplan er adfærdsregulerende og bidrager til at fremme en bæredygtig skovdrift og til at bevare eller forbedre naturværdier af høj værdi. De realiserede tilsagn er velforankrede i skovdriften på ejendommene, samt der er adgang til skovbrugsfaglig viden, som kan understøtte denne forankring ud over selve implementeringsfasen.

Skovrejsning bidrager med levedygtighed ud fra antagelsen om at der rejses megen god og spændende skov, at der i høj grad rejses og dyrkes skov uden brug af pesticider og med brug af hjemmehørende træarter til gavn for biodiversiteten. Den rejste skov er underlagt fredsskovspligt og dermed vil skoven blive på lang sigt. Tilskudsordningen bidrager til at øge det danske skovareal og fungerer som et virkemiddel til at opnå målene i vandplanerne, som skal sikre god økologisk status for vores vandmiljø.

Grøn Driftsplan bidrager med levedygtighed ud fra antagelsen om, at tilsagn forankres meget langsigtet hos støttemodtagerne og giver ejerne indblik i skovens indhold. Dog er det ikke hensigtsmæssigt at der ikke ydes tilsagn til at pleje og vedligeholde fremover. Det vurderes, at levedygtigheden af Grøn Driftsplan vil stige hvis der er ressourcer til at implementere den grønne driftsplan.

Imidlertid vil Grøn Driftsplan ikke længere udbydes fra 2017, hvorfor levedygtigheden for Grøn Driftsplan i sig selv ikke kan siges at være til stede længere. Målet om at fremme en bæredygtig udvikling indenfor skovbruget vil da ikke længere være en integreret del af skovordningerne. Ophøret af Grøn Driftsplan bør revurderes og gerne så det bliver muligt at søge om tilsagn til implementering af planen.

Dødvægt

Dødvægt behandles nærmere i den tværgående rapport om Dødvægt for Akse 1, 2 og 3 (kapitel 9).

EPINION

OM OS

Vi er et af Skandinaviens største konsulent- og analysefirmaer med kontorer i Danmark, Grønland, Norge, Storbritannien, Sverige, Tyskland, Vietnam og Østrig.

Vi er en mangfoldig arbejdsplads med internationalt perspektiv og samarbejdspartnere i hele verden og beskæftiger mere end 150 fastansatte medarbejdere og 500 interviewere.

Vi leverer skræddersyede undersøgelser, der sikrer et solidt grundlag for optimale beslutninger. Vores mål er altid at præsentere analyseresultater og yde rådgivning af højeste kvalitet.

EPINION KØBENHAVN

RYESGADE 3F
2200 KØBENHAVN N
T: +45 87 30 95 00
E: TYA@EPINION.DK
W: WWW.EPINION.DK

EPINION AARHUS

HACK KAMPMANNS PLADS 1-3
8000 AARHUS C
T: +45 87 30 95 00
E: TV@EPINION.DK
W: WWW.EPINION.DK